

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra biologie a environmentálních studií

***Eduard Štorch jako prototyp moderního
pedagoga***

Bakalářská práce

Autor: Mgr. Irma Duspivová

Vedoucí práce: PhDr. Kateřina Jančaříková, Ph.D.

Praha 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Kateřiny Jančaříkové, Ph.D. s vyznačením všech použitých pramenů a spoluautorství.

Souhlasím se zveřejněním bakalářské práce podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s uložením své bakalářské práce v databázi Theses.

V Praze dne

Poděkování

Vyslovuji poděkování za odborné rady a pokyny všem aktérům, kteří se podíleli na vytvoření této bakalářské práce, a to konkrétně paní PhDr. Kateřině Jančaříkové PhD., dále respondentům panu Mgr. Bohumilu Kettnerovi, panu Mgr. Filipu Krásnému, panu Mgr. Danielu Pražákovi, paní Věře Štejnarové, paní Vlastě Špitálníkové a v neposlední řadě i mému manželovi Petru Duspivovi, který se mnou absolvoval terénní výzkum míst spojených s životem Eduarda Štorcha.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Teoretické zpracování literárních zdrojů.....	7
2.1 Reformní pedagogické směry a jejich vliv na Eduarda Štorcha.....	7
2.1.1 Příklady zahraničních škol inspirujících Eduarda Štorcha.....	8
2.1.2 První školy v přírodě u nás.....	10
2.2 Základní údaje o Eduardu Štorchovi.....	12
2.2.1 Dětství, mládí a studium Eduarda Štorcha.....	12
2.2.2 Eduard Štorch jako mnohostranná osobnost.....	14
2.2.3 Závěrečná etapa života Eduarda Štorcha.....	18
2.3 Eduarda Štorcha jako prototyp moderního pedagoga.....	19
2.3.1 Eduard Štorch – zakladatel nových metod ve výchově a vyučování..	19
2.3.2 Eduard Štorch – stoupenec eubiotického hnutí.....	20
2.3.3 Eduard Štorch – zakladatel Dětské farmy.....	22
2.3.4 Eduard Štorch – propagátor pobytu dětí v přírodě.....	36
2.3.5 Eduard Štorch – reformátor dějepisu.....	38
3. Vlastní výzkum aneb po stopách Eduarda Štorcha.....	41
3.1 Metodika.....	41
3.1.1 Výzkumný cíl.....	41
3.1.2 Výzkumná otázka.....	42
3.1.3 Metody výzkumu.....	42
3.1.3.1 Respondenti.....	43
3.1.3.2 Terénní výzkum.....	44
3.2 Výsledky výzkumu.....	45
4. Diskuze.....	67
5. Závěr.....	71
6. Použitá literatura.....	72
7. Přílohy.....	75

Abstrakt

Eduard Štorch jako prototyp moderního pedagoga

Teoretická část bakalářské práce je orientována na seznámení se s výjimečnou osobností našich dějin - pedagogem, spisovatelem a archeologem Eduardem Štorchem. Praktická část kvalitativního výzkumu bakalářské práce je zaměřena na popis metodiky sběru dat, osobní návštěvy autorky spojené s místy působení našeho pedagoga, dále na rozhovory s respondenty, kteří přinesli zajímavý vhled do života Eduarda Štorcha. Shrnuje některé ukázky z knihy Dětská farma, které by mohly být inspirací dnešním pedagogům.

Klíčová slova

Eduard Štorch, reformy ve školství, školy v přírodě, eubiotika, Dětská farma

Abstract

Eduard Štorch as a prototype of a modern pedagogue

The theoretical part of the bachelor thesis is focused on acquaintance with the exceptional personality of our history - the pedagogue, the writer and the archaeologist Eduard Štorch. The practical part of the qualitative research of the bachelor thesis is focused on the description of the methodology of data collection, personal visits of the author connected with the activities of our teacher, interviews with respondents who brought an interesting insight into the life of Eduard Štorch. It summarizes some of the examples from the Children's Farm book, which could be an inspiration to today's teachers.

Keywords

Eduard Štorch, reform in education, schools in nature, eubiotics, Children's Farm

1. Úvod

Tato bakalářská práce by měla seznámit čtenáře s pedagogem, který svůj život zasvětil reformě školství na začátku a v průběhu první poloviny 20. století. Zároveň se snaží přinášet zajímavý pohled na jeho netradiční a erudovanou práci s dětmi, která by mohla být inspirací i v dnešní výuce přírodovědných předmětů. Jeho nezměrná píle a trpělivost v boji s předsudky a byrokracií v dané době jakoby neznala hranic. Za cenu ztráty osobního komfortu a zdraví byl ochoten obětovat svůj čas a energii znevýhodněným (ale i ostatním) dětem, kterým se snažil ulehčit jejich mnohdy nelehký osud, a s tím související nejistou budoucnost. Eduard Štorch je dodnes velkým fenoménem, je stále připomínán a oslavován jako významná pedagogická osobnost. V této práci jsou zmíněny nejen literární zdroje, které jsou o něm dostupné, ale hlavně popis míst, kde působil a také setkání s lidmi, které doposud různým způsobem ovlivňuje v jejich činnosti. A v neposlední řadě je zdůrazněn i význam Štorchových pedagogických postupů, ze kterých by si mohli vzít příklad i budoucí učitelé biologie nebo environmentálních zaměřených předmětů.

2. Teoretické zpracování literárních zdrojů

V této teoretické části bakalářské práce jsou shrnuty nejdůležitější nastudované informace o Eduardu Štorchovi jako reformátorovi školství. Jsou zmíněny některé zahraniční školy a pedagogické směry, které měly výrazný vliv na jeho působení. Další teoretické kapitoly obecně shrnují život Eduarda Štorcha, jeho osobnost a základní rysy jeho výjimečnosti. Právě jeho výjimečnost z něj učinila velmi moderního pedagoga v období 1. poloviny 20. století. Bakalářská práce je i celkovým přehledem konkrétních oblastí, ve kterých Eduard Štorch vynikal a ve kterých přinesl na tehdejší dobu mnoho nového a inovativního.

2.1 Reformní pedagogické směry a jejich vliv na Eduarda Štorcha

Rýdl (1999) představuje Eduarda Štorcha hlavně jako reformního pedagoga. Popisuje ho jako zapomenutého reformátora, jehož inovativní pedagogické snahy byly systematicky vytěsněny z mysli lidí sovětským impériem. Práce historiků však oživila zapomenuté důkazy bohatství pedagogického myšlení ve středoevropské kultuře. Eduarda Štorcha charakterizovalo vnitřní napětí, patriotismus a nadnárodní orientace. Tyto znaky lze nalézt u pedagogických reformátorů ve všech zemích té doby. Někteří vzájemně spolupracovali formou korespondence a dalekých cest. Vždy tyto snahy korelovaly s mezinárodním hnutím, jež pomáhalo rozvíjet oblasti výchovy a vzdělávání podporující osobnost dítěte a jeho potřeby. Štorch je jedním z těch, kteří reprezentovali zážitkovou pedagogiku a pokoušeli se pomáhat dětem k dosažení naplněného života.

Eduard Štorch, povoláním učitel obecných a měšťanských škol, se stal jedním z předních osobností českého reformního hnutí meziválečného období. V období vlády totalitního režimu byl znám pouze jako spisovatel románů z pravěkých dob. Důvodem byla skutečnost, že informace o jeho výchovné aktivitě a názorech byly mladým lidem účelně zatajovány. Podobná situace se týkala i dalších pedagogů, kteří ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století přicházeli s novou myšlenkou.

Eduard Štorch nestavěl principy tzv. zážitkové pedagogiky pouze na teoretické podstatě. Základem jeho vlastních pedagogických zásad byla výchovná a vzdělávací

praxe na školách, které se nacházely v pro život nepřívětivých průmyslových oblastí jako například na Mostecku a v Praze. Toto praktické školní působení bylo podstatou jeho myšlení – zlepšení životních podmínek dětí a mládeže prostřednictvím dlouhodobého pobytu v přírodě doplněného sportovními, pracovními a kulturními aktivitami.

2.1.1 Příklady zahraničních škol inspirujících Eduarda Štorcha

Dlouhodobý pobyt v přírodě nebo-li škola v přírodě nebyla pro Eduarda Štorcha žádné novum. Jeho první myšlenky se zrodily již v dobách jeho působení na Mostecku. Ačkoliv jeho snahy vycházely hlavně z praxe, byl vždy i výborně teoreticky vybaven. S úspěšnými systémy těchto škol v zahraničí se inspiroval přibližně dvacet let. Byl obeznámen s rozvrhy v Charlottenburgu v Německu. Zde byla první škola v přírodě založena již v roce 1904. Dále srovnával rozvrhy ve školách švýcarsko – francouzských, anglických (zejména v Castlgate) a také amerických. Hlavní město Praha byla v té době jediným velkým městem v Evropě, kde nebyla založena řádná škola v přírodě.

Eduard Štorch kladl velký důraz na tělesnou výchovu dětí a mládeže, zvláště na volném přírodním prostranství. Tělesná výchova byla na posledním místě zájmu ve vzdělávání. Upozorňoval na rozvoj škol v přírodě v zahraničí, ve kterých přes dvacet let učitelé úspěšně uplatňovali moderní metody na zdravém vzduchu. Vyspělé státy tedy již podporovaly tělesnou výchovu, která se stávala běžnou součástí moderního způsobu života.

Ve Francii bylo založeno koncem 19. století a začátkem 20. století velké množství škol nového typu. Příkladem mohla být škola na zámku Roches v Normandii. Tato instituce byla obklopena parkem, lesy, polem a prérií. Byly zde zavedeny moderní metody výuky umožňující žákům i učitelům svobodnější, přirozenější a zdravější život. Další školy v podobném duchu záhy následovaly. V přímořské krajině nedaleko Cannes vznikla takto novodobá škola dokonce z iniciativy rodičů žáků.

V Německu a ve Švýcarsku byly zřizovány obdobné školy s moderním systémem vzdělání, jejichž učební program se skládal z následujících tří hlavních pilířů:

1. Tělesná výchova – život venku s dostatkem vody, vzduchu a světla, polní práce, truhlářství, zahradnictví, kovářství.
2. Duševní výchova – bez pamětního učení, užití vědecké metody, pozorování, hypotéza, potvrzení, zákon.
3. Mravní výchova – rodinný život v malých skupinách, výchova k iniciativě, k odpovědnosti, k sebevládě, bez autoritativního přístupu.

V tomto období vznikla i Waldorfská škola u Stuttgartu umístěná v rozsáhlé zahradě. Podle této reformní pedagogické koncepce R. Steinera byly zakládány další Waldorfské školy v Anglii, Portugalsku, v Holandsku, ve Švýcarsku. Po roce 1989 vzniklo několik i v České republice (Rýdl, 1999).

Cílem Štorchových výchovně vzdělávacích metod tedy byla mládež zdravá a silná jak tělesně, tak i duševně. Inspiroval se Janem Amosem Komenským, Johannem Heinrichem Pestalozzím a také anglickým pedagogem Cecilem Reddiem, který založil v roce 1889 reformní školu v Abbotsholmu s názvem „New school“.

Štorch byl silně ovlivněn i Hermanem Lietzem, který založil nový výchovný směr, a proslavil se svým prvním internátem Landerziehungsheim v Ilsenburgu. Tyto školy patřily mezi velmi moderní a inovátorské. Rýdl (1994) uvádí, že tyto německé venkovské výchovné ústavy byly zakládány podle pedagogických idejí Hermana Lietze. Ve slově „landerziehungsheim“ je obsaženo spojení tří prvků tvořící pedagogický projekt – jsou to internátní školy, které jsou záměrně zakládány na venkově v těsném spojení s přírodou (auf dem land), výchovnou stránku považují za nejdůležitější úkol (odmítání zatěžování žáků učivem) a jsou především domovem pro děti (heim).

Od roku 1906 vznikl v Moskvě „Dům svobodného dětství“, který vedl Konstantin Nikolajevič Ventcel. Eduard Štorch opět znal zásady tohoto útvaru.

Mezi další Štorchovy inspirace patřilo hnutí L'école du plein air (škola volného vzduchu), realizované francouzským pedagogem Jeanem Dupertuisem.

Kromě výše zmíněných alternativních škol byly Štorchovi známé i německé pracovní zahradní školy „Gartenarbeitschule“.

2.1.2 První školy v přírodě u nás

Morkes (2007) charakterizuje první začátky škol v přírodě. V roce 1905 byl vydán nový Řád školní a vyučovací pro školy obecné a měšťanské. Řád byl vztahován i na mateřské školy. Velký význam byl přikládán ustanovení „kdykoliv okolnosti dovolují, buďte s dětmi konány poučné výlety, které by napomáhaly vyučovacímu účelu.“ Dbalo se například na ochranu uměleckých a přírodních památek, veřejných sadů a kultur, ochranu užitečných zvířat a rostlin a budování záliby v přírodě. Děti byly upozorňovány na ochranu užitečného ptactva nebo poučovány o ohavnosti týrání zvířat.

Počátkem dvacátého století se výrazně změnila náplň školních výletů. Z organizovaného společného pochodového cvičení na předem určené místo se staly výlety s výrazně pedagogickým cílem: děti se měly seznamovat s tím, o čem ve škole slyšely, co viděly na obrázcích a co jim učitelé a pěstounky ve škole říkaly. S rozvojem pedagogicky zaměřených výletů se začalo také uvažovat o tom, zda by se v přírodním prostředí nedala také realizovat výuka ostatních, nepřírodovědných předmětů. Důvody byly evidentní – žáci mohli trávit za vhodného počasí mnohem větší část dne na čerstvém vzduchu než v uzavřených učebnách. Realizaci takové výuky umožňovala i skutečnost, že školy disponovaly školními zahradami nebo byly v jejich blízkosti volné nezastavěné parcely. K historicky prvnímu vyučování v přírodním prostředí došlo v našich zemích již před první světovou válkou na městském dívčím lyceu v Chrudimi. Přírodní učebna byla umístěna pod vzrostlými stromy a speciálně upravenými pergolami. Trvalo však ještě několik dalších let než učitelé ve školách dospěli od vycházek, výletů a přírodních učeben k dnešním klasickým školám v přírodě. První školy v přírodě v podstatě vznikaly na základě rozvíjející se urbanizace a industrializace. Tento rozvoj nesoucí svá negativa (vzdalování se přírodnímu prostředí, zhoršení ovzduší) vyvolal snahy po tom,

aby děti alespoň na určitý čas opustily nezdravé město a vyjely pookrát do zdravějšího prostředí bez zameškání výuky (Morkes, 2007).

Štorch (1926) ve své knize Dětská farma popisuje začátky vyučování venku v tehdejším Československu. Po válečném období byla zřejmá potřeba pomoci zesláblým dětem, které patřily k válečným ročníkům. Inspirace ze zahraničí vedla k pokusům zavést moderní školský typ – školy v přírodě. Jako první uvádí Čermákův plán lesní školy v Kostelci nad Orlicí, který však nakonec nebyl uskutečněn. Prvotním vážným pokusem o školu v přírodě zmiňuje experiment z Olomouce v roce 1923. Odborným učitelem Františkem Hruškem byla vyhledána budova u horské řeky, s hřištěm a zahradou na kraji lesa u města Domštát. Budova byla propůjčena na dva jarní měsíce pro žáky z olomoucké měšťanské školy. Tato lesní škola se od svých začátků potýkala s nesnázemi. Fyzikát města Olomouce zjistil zdravotní závady a musel být zredukován počet ubytovaných žáků, kteří se poté pravidelně střídali. Vyučování probíhalo téměř stále venku. Velký důraz byl kladen na tělesnou výchovu. Tento reformní pokus finančně podpořili hlavně rodiče žáků. Úředně však nebyla domštátská škola v přírodě nadále podpořena.

V roce 1923 byla zřízena zahradní škola při ústavní škole zásluhou pedagoga V. Rohleny. Do této školy byly přijímány slabé děti z Prahy a jejich zdravotní stav byl po pobytu zpravidla v pořádku.

Další reformní pokus byl vytvořen v Pardubicích v roce 1926. Místním školním výborem a Okresním lidovým zdravotním ústavem byla zřízena zahradní škola. Ta byla součástí zahrady jedné školy a byla určena pro slabé a chudokrevné děti. Zahradní škola se přes letní měsíce velmi dobře osvědčila a byla otevřena opět v roce 1927. V roce 1928 byla škola rozšířena na dvojtřídní. Zdravotní výsledky byly velmi příznivé a z tohoto důvodu se uvažovalo o stavbě moderní budovy.

Štorch (1926) zmiňuje i další pražské pokusné třídy (Kühnelová, Sedlák, Žitný, Zemánek), které zaváděly vyučování v přírodě a koncem školního roku vyjížděly na několik týdnů například do hor nebo k moři.

K zajímavým pokusům patřila i škola na volném vzduchu na Žižkově. Jelikož na Žižkově bylo nesnadné najít vhodný kus přírody, byla umístěna na prostorném nádvoří. Přes tuto nevýhodu však byla škola úspěšná. V roce 1924 byly lékařem vybrány děti ohrožené tuberkulózou a vyučovány dva měsíce na volném vzduchu. Rozvrh byl zanechán normální, ale podle počasí pohyblivý. Přestávky mezi předměty byly vyplněny tělesnou výchovou. Žáci se věnovali tělesné práci, chodili do místních lázní. Vzhledem k výborným zdravotním výsledkům dětí se toto vyučování na volném vzduchu udrželo několik dalších let.

Dalším velkým pokrokem v Praze bylo zřízení sadové školy v Kinského zahradě. O tento pokus se v roce 1926 zasloužil Sociální úřad města Prahy. Sadová škola byla soukromá a vynikala přírodní krásou, zdravým prostředím a výhledem na Prahu. Pro tuto školu v přírodě byly vybrány slabé a ohrožené děti ze Smíchova a Košíř. V plánu bylo postupné připojování tříd až do vzniku obecné a měšťanské školy. Tato škola v přírodě však v počátcích zanikla vzhledem k nesjednocenosti školské správy. Její trvání bylo opravdu krátké, a to pouze šest neděl.

Mezi pokusníky patřil například i Frank Mužík, který v roce 1921 podal Ministerstvu školství a národní osvěty plán pokusné třídy, jednou z jeho zásad bylo, aby děti nasedly pouze v lavicích, ale volně na židličkách u stolů, doporučoval co nejčastěji s dětmi chodit ven do sadů a do přírody (Rýdl, 1997). Zde tedy můžeme také nalézt snahu o spojení dětí s přírodou.

2.2 Základní údaje o Eduardu Štorchovi

Tato kapitola je věnována souhrnným informacím o dětství, mládí, vzdělání a zajímavostech ze života pedagoga, spisovatele a archeologa Eduarda Štorcha.

2.2.1 Dětství, mládí a studium Eduarda Štorcha

Naše významná osobnost se narodila 10. 4. 1878 jako druhorozený syn Anny a Vojtěcha Štorchových. Své dětství strávil Eduard Štorch ve městě Ostroměř,

a to přímo ve vodárně, kde pracoval jeho otec jako dozorce parního stroje. Vodárna měla číslo popisné 98 (Kettner, 2011). I v současné době nese Štorchův rodný dům stejné popisné číslo, ovšem již neplatí, že „Štorchův domov byla ostroměřská vodárna oddělena od vesnice řekou Javorovkou“ (Kettner, 2011). Nyní se totiž dům nachází sice na okraji, ale zároveň jako součást již rozšířeného městečka Ostroměř. Ulice, v níž tato bývalá vodárna stojí, se na jeho počest nazývá Štorchova. Šnabr (1970) se zmiňuje o domku, na kterém oznamuje deska, že se zde narodil Eduard Štorch a prožil zde své rané mládí. I nyní stále platí, že nad hlavním vchodem bývalé vodárny visí kamenná deska s nápisem „Zde se narodil spisovatel Eduard Štorch dne 10. dubna 1878“. Z informační cedule se dozvídáme, že tento kamenný objekt sloužil jako vodárna- strojovna, kde se čerpala voda z říčky Javorky pro parní lokomotivy. Objekt je zapsán jako chráněná památka a je ve vlastnictví obce Ostroměř.

V místním ostroměřském muzeu je vystavena kopie Křestního listu, ze kterého lze vyčíst několik zajímavých informací. U kolonky jméno je vyplněno Eduard /František/, u dnu křtu zaznamenáno datum 14. 10. 1878, dále náboženství katolické (oba rodiče uvedeni jako katolíci), porod manželský, porodní bába Barbora Myslivcová z Ostroměře, kmotr a svědek Antonín Kysela a Jan Broul. Také jsou zde vystaveny archivní fotografie rodného domu, který si však i dnes zachovává téměř stejnou podobu.

Rané dětství prožil malý Eduard ve znamení stěhování. Kettner (2011) uvádí, že po třináctiletém působení v Ostroměři byl otec přeložen do Trutnova, záhy se však stal penzistou a rodina se opět přestěhovala do jednoho ze statků v Ostroměři. Eduard zde začal navštěvovat první třídu, následovalo ale další stěhování a první třídu dokončil v Radimi u Jičína. Malý Eduard však těžce onemocněl a rodina se přestěhovala do Josefova, kde se v lázeňském prostředí uzdravil. Tady navštěvoval druhou až čtvrtou třídu v obecné škole. Podle Šnobra (1970) se rodina brzy stěhuje do Hradce Králové, kde Eduard v letech 1889 – 1893 navštěvuje c. k. vyšší reálnou školu a svá studia ukončuje úspěšně zkouškou. Poté začal studovat na c. k. Českém ústavu ku vzdělání učitelů v Hradci Králové, a to až do roku 1897, ve kterém odmaturoval s vyznamenáním. Stal se tedy způsobilý zatímně býti podučitelem nebo učitelem na veřejných školách obecných s jazykem českým (Kettner, 2011).

Z dostupných zdrojů se dozvídáme, že byl v dětství pilný žák, četl knihy, Josefov označoval za nejšťastnější období svého mládí. Napsal zde svou první povídku o mořských rybářích. Během studií však měl i potíže s jazykem německým a kreslením, později byly jeho výsledky i průměrné. Nicméně vynikalo jeho neobyčejné stylistické nadání se smyslem pro čistotu jazyka (Kettner, 2011).

Je tedy zřejmé, že dětství mladého Eduarda ovlivňovalo časté stěhování rodiny, život s dalšími třemi bratry a hlavně vliv osobnosti třídního učitele, kvůli kterému se rozhodl vystudovat učitelský ústav. Už v dětství se projevoval jeho talent na český jazyk, byl aktivní v různých studentských spolcích a kariéra kantora se tedy pro něj stala opravdovou životní cestou.

2.2.2 Eduard Štorch jako mnohostranná osobnost (pedagog, spisovatel, archeolog)

Za přibližně čtyřicet let své učitelské kariéry působil Eduard Štorch na dvaceti školách a školských zařízeních v Čechách i na Slovensku, především jako učitel, ředitel i inspektor (Šteflová, 2014).

Po svých studiích působil krátce na školách na Královéhradecku, konkrétně v Třebechovicích a Malšově Lhotě. Na podzim roku 1898 se stal zatímním podučitelem na obecné škole v Dolní Dobré Vodě u Hořic v Podkrkonoší. Školu v Dobré Vodě však musel opustit kvůli své osvětové činnosti. Působil dále také v Hostomicích u Bíliny nebo v Kopistech u Mostu (Kettner, 2011). Ve výchově lidí viděl možnost, jak změnit svět k lepšímu. Setkával se velmi často s nepřízní nadřízených úřadů, jež se dívaly na jeho práci skepticky a s nedůvěrou. Mnoho let byl tedy pouze zatímním učitelem s nejnižším ohodnocením. Od začátku své pedagogické kariéry bojoval za právo národní i osobní a hájil slabé a vykořisťované. Pro svou činnost a politické názory ztratil roku 1899 místo učitele na veřejných školách. Vstoupil tedy do služeb Ústřední matice školské, která z dobrovolných příspěvků zřizovala a udržovala české školy v pohraničí, kde žilo převážně německé obyvatelstvo. Stal se tedy menšinovým učitelem v neklidném prostředí na Mostecku (Šnobl, 1970).

Dvaadvacetiletý Eduard nastupuje 1. prosince 1900 do tohoto hornického prostředí, ve kterém žádný učitel nechtěl působit, hlavně ze strachu z narušených dětí (Rýdl, 1999). Je zřejmé, že v tomto období velmi těžkého pedagogického začátku nic nevzdává a naopak si počíná velmi pokrokově. Podle Rýdla (1999) hledá pomoc v knihách a vyslovuje názor, že tyto děti jsou schopny výchovy. Toto náročné učitelské období je obdobím vzniku jeho metod a zásad výchovy a vyučování dětí. Štorch vidí, že otázka pedagogická se zde prolíná s otázkou sociální a sociologickou. Zkoumá příčiny nezájmu a neprospěchu dětí. Ve škole s dětmi rozpráví, snaží se je převychovat. Z jeho pedagogických prací jsou významné například sociologické studie: Sociální postavení dětí v severočeském revíru, Děti v severočeském revíru (jejich otázka pedagogická a sociální). Svě rozsáhlé studie zveřejňuje v časopisech Naše doba, Pedagogické rozhledy, Čas a dalších (Kettner, 2011).

Podle Rýdla (1999) Štorch došel k poznání, že školský systém bystrí dětem jen paměť, ale nevychovává je ke schopnostem pozorování, reflexe, obsahové paměti, k pěstování vůle, rozhodování a samostatnosti. Děti se pouze učily bezmyšlenkovitě vše odříkávat nazpaměť. Štorch odmítá celý tento školský systém, především zastaralé tradiční postupy a závislost na jeho autoritách. V jednotlivých předmětech zkouší nové vyučovací metody a pro své žáky hledá motivaci k jejich převýchově. Právě zde se poprvé objevuje jeho myšlenka školy v přírodě - z ponurého prostředí školy se snaží vyvádět děti ven do přírody, kde jim vykládá učební látku. Děti v přírodě pookřály, byly veselejšími a učení se pro ně stávalo záživnějším. Motivace dětí byla založena na analýzách, rozborech a anketách.

Jeho práce byla na jedné straně oceňována, ale z druhé strany německými úřady potlačována. Problémy nastaly ve chvíli, kdy přišlo udání kvůli Štorchově údajné účasti na demonstraci. Působení v Mostě se tím blížilo konci. Měl však mezi horníky dobré přátele, jež mu zařídili učitelské místo v Chicagu, kam ale nakonec neodjel. Splnil se mu sen, ve který ani nedoufal – bylo mu městskou radou nabídnuto místo pedagoga v Praze.

V prosinci roku 1903 tedy začal působit jako zatímní učitel v obecné škole v Praze – Libni. Odborně však byl připraven na vyšší post, po vykonání zkoušky

způsobilosti začal vyučovat český jazyk, zeměpis a dějepis na měšťanských školách. Již od počátků jeho učitelské působnosti můžeme tedy vypožorovat nespravedlnost, jež pokračovala formou perzekucí a přemísťování se ze školy na školu v nedoceněné funkci zatímního učitele bez definitivy.

Roku 1907 se oženil s Boženou rozenou Vávrovou, manželství zůstalo bezdětné. V roce 1909 odmítl nabídku stát se ředitelem chlapecké výchovny v Hradci Králové. Po válce, kterou strávil v Červeném kříži a také jako fotograf v Jedličkově a Bakulově ústavu, nastupuje jako ředitel Dětské ústřední útulny (Kettner, 2011). Toto působení bylo krátké, další necelé dva roky strávil na inspektorátu v Bratislavě. Zde se stal spolutvůrcem Slovenské vlastivědy (Rýdl, 1999).

Rýdl (1999) vyzdvihuje Eduarda Štorcha jako nejvýraznějšího pedagoga měšťanské chlapecké školy u sv. Jindřicha v Praze, kde působil v letech 1921 až 1933. Tato pedagogická etapa byla v jeho působení velmi významná. Nadále se snaží o zdravý vývoj žáků po stránce tělesné i duševní. Příklad se mu výuka v ponurých místnostech bez dostatku světla, díky své vytrvalosti a pílí se mu podařilo roku 1925 vybudovat na libeňském ostrově tzv. Dětskou farmu. Zde probíhala výuka na čerstvém vzduchu a vyučovala se řada předmětů, zejména přírodověda a dějepis. Chlapci se zde mohli rekreovat a získávat praktické dovednosti a zkušenosti ze zážitků z přírody.

Eduard Štorch byl jako pedagog velmi aktivní a s jasnými cíli, avšak nedařilo se mu dostat tzv. definitivu. Poctivě vyučoval a věnoval se dětem i po vyučování, konal letní tábory a v zimě lyžařské zájezdy. Všechna jeho snaha mu ubírala energii. V roce 1928 dokonce zažádal o přeložení do dočasné výslužby. Nakonec ho však láska k dětem vrátila zpět ke školní práci a v roce 1930 se dočkal zadostiučinění, zemskou školní radou byl ustanoven definitivním odborným učitelem. Roku 1935, když byl opět na horách s dětmi, byl sražen lyžařem, který mu způsobil vážné zranění. Jeho stav se zhoršoval, Štorchovi nezbývalo nic jiného, než podat návrh na odchod do dočasné penze (Kettner, 2011).

Byl jedním z učitelů, na kterého žáci vzpomínali rádi. Uměl totiž mistrně přibližovat minulost, učil hledat stopy a doklady o prvních obyvatelích našich zemí, a také poznávat minulost krajiny. Na svou literární práci se připravoval soustavným

studiem vědeckých pramenů několik let. Zajímaly ho zejména nejstarší dějiny lidstva, počátky lidstva, náboženství, společnosti a kultury vůbec (Šnobl, 1970). Více než čtyřicetiletá pedagogická činnost byla základem jeho literární činnosti, ve které dále propracovával výchovné metody, jež aplikoval v celém svém díle (Rýdl, 1999).

Hlavní náplní literární tvorby spisovatele Eduarda Štorcha byly knihy pro mládež. V roce 1906 napsal poloodbornou stať *Člověk diluviální*, která se po mnohých úpravách zapsala zlatým písmem do literatury pro mládež jako *Lovci mamutů* (Kettner, 2011).

Náměty svých děl rozčleňoval na základě časových úseků, jeho cílem bylo představit dějiny od nejstarších věků. Člověku mladší doby kamenné (neolitické), věnoval Štorch knihu *Praha v době kamenné* (1910) a další knihy *Osada havranů* (1930), *U Veliké řeky* (1932), *Minehava* (1950). O lidech v době bronzové vypravuje v dílech *V šeru dávných věků* (1920), *Bronzový poklad* (1932), *Volání rodu* (1934). Do doby železné zasazuje román *Zlomený meč* (1932). Téma junáckých příběhů z dávných dob *Bohatýr Vratislav* (1917), *Libuše a Přemysl* (1918). Z časně doby historické byl *Hrdina Nik* (1934), *Zastavený příval* (1940), *O Děvin a Velehrad* (1939), *Meč proti meči* (1947).

Náměty jeho knih se vyznačují vzájemnou provázaností. Štorchovým cílem bylo vytvořit živé dějiny, což se mu opravdu zdařilo. Spojoval fantazii s vědeckým poznáním a závěry archeologie a historie s obrazem pradávného světa. Jeho dílo bylo přeloženo nejen do evropských, ale i vzdálených jazyků. (Šnobl, 1970).

Podle Kettnera (2011) se Eduard Štorch stal amatérským archeologem už v začátcích své pedagogické kariéry. Jeho první vykopávky ho podnítily k literární činnosti. Vedl si i svůj deník s názvem *Sbírka starožitností Eduarda Štorcha*.

Šnobl (1970) zmiňuje, že cestu člověka na pradávných vývojových stupních sledoval Štorch i jako archeolog a objevoval a vysvětloval stopy a doklady o životě v našich krajinách. Zájem o dávný svět probouzel i v dětech. Měl na to svou metodu „čím menší jsou děti, tím více beletrie do dějepisu“.

Kromě hledání pražských a mimopražských archeologických lokalit také pravidelně navštěvoval archeologické přednášky. Jeho nálezy byly významné (kel a noha mamuta,

durynské pohárky, kosti divokých koní, zbytky žárových hrobů, chat, atd.). Každý nález opřel ústním příběhem a žáci byli z jeho vyprávění nadšeni. Z finančních důvodů však musel svou sbírku prodat Národnímu muzeu, aby mohl dále podporovat chod Dětské farmy. Sígl (2010) uvádí, že sbírka zahrnovala 240 nádob, 60 bronzů, 20 železných věcí, zlatý prsten, 50 kostěných nástrojů, 300 kamenných nástrojů, 15 lebek a 4 000 přesně označených kousků a střepů, vše bylo uspořádané ve stovec bedniček.

Štorch se však nepřestal archeologií zabývat, spíše naopak. Manželka Božena pocházela z lobečského kraje, a tak si Štorchovi přímo v obci Lobeč pořídili letní sídlo. Jeho chata stála na nalezišti pazourků, spolu s místní mládeží nasbíral kolem 5 400 kusů. Mládež byla motivována soutěží honorovanou cenami, kterou Štorch pravidelně vyhlášoval. Tuto archeologickou sbírku nakonec odkázal Severočeskému muzeu v Liberci (Kettner, 2011).

V Ostroměřském muzeu je k vidění historická fotografie dokazující, že Štorchovými pomocníky při archeologických průzkumech byli jeho žáci.

2.2.3 Zbývajících etapa života Eduarda Štorcha

Kettner (2011) popisuje závěr života Eduarda Štorcha jako penzisty. V lednu 1939 odchází trvale do penze a věnuje se psaní svých historických příběhů z dávných dob. Roku 1940 oslepl na pravé oko, což mu velmi ztěžovalo jeho literární práci. Důvodem bylo dávné zranění na lyžích. V roce 1945 se stal členem Syndikátu českých spisovatelů. Dočkal se i dvou významných ocenění, v roce 1936 dostal Rambouskovu cenu za literaturu pro mládež a v roce 1948 mu uděluje Hlavní město Praha cenu Boženy Němcové. Eduard Štorch se dostává do tíživé životní situace ve chvíli, kdy mu velmi těžce onemocní jeho žena a je odkázána na jeho plnou pomoc. Finanční situace manželů nebyla vůbec lehká, ačkoliv knihy vycházely i v cizině, finanční efekt manželům neplynul žádný. Nemohli dostat finance přes hranice. Když bytové družstvo manželům zabralo polovinu bytu, rozhodl se věnovat svou pozůstalost Vlastivědnému muzeu v Hořicích. V muzeu navrhoval zřízení tzv. „učitelského pokojíku“, jelikož vlastnil velké množství materiálu ke ztvárnění

obrazu typického učitele v první polovině 19. století. V této době získali Štorchovi také věrné přátele, manžele Petrovi, kteří pomáhali Štorchovým pozůstalost přestěhovat a starali se o ni i dále.

V roce 1953 navazuje spolupráci s Výzkumným ústavem pedagogickým. Zdravotní stav Eduarda Štorcha se ale velmi rychle zhoršoval. Dne 25. června 1956 zemřel. Pohřeb se konal o několik dní později v krematoriu ve Strašnicích, kde se sešlo asi 120 smutečních hostů. Na smutečním oznámení je uvedeno mezi pozůstalými příbuznými pouze jméno jeho manželky. Paní Božena svého manžela o několik let přežila.

2.3 Eduard Štorch jako prototyp moderního pedagoga

Kapitola popisuje Eduarda Štorcha jako zakladatele inovativních metod ve vzdělávání, přináší jeho pohled na eubiotický styl života, zmiňuje vznik Dětské farmy a v neposlední řadě ukazuje jeho pedagogický důraz na pobyt dětí v přírodě a také na reformu dějepisu.

2.3.1 Eduard Štorch – zakladatel nových metod ve výchově a vyučování

Podle Rýdla (1999) způsobily různé životní zkušenosti a poznání tohoto významného pedagoga vznik jeho tvůrčích metod výchovy a vyučování.

Jeho názor směřoval k tomu, že školský systém sice trénuje dětem paměťové schopnosti, ale opomíjí pozorovací schopnosti, obsahovou paměť, pěstování vůle, rozhodování, samostatnost a reflexi.

Základním pilířem Štorchova pedagogického smýšlení je celkové odmítnutí nastaveného školského systému tehdejší doby. Hlavním rysem jeho práce bylo soustavné zkoušení nových vyučovacích metod v jednotlivých předmětech.

Cílem jeho práce bylo motivovat své žáky, aby chtěli sami být aktivní a našli smysl a seberealizaci ve školním prostředí.

Pokud to bylo možné, snažil se s žáky vyrazit do přírody, kde jim vykládal danou látku. Výklad vedl zajímavě a společně o probíraném učivu diskutovali. Až poté co žáci prokázali znalost učiva, kladl jim otázky podrobnější. Žáci odpovídali formou stručného obsahu. Nepřipustil, aby došlo ke zesměšnění žáka při odpovědích, které usměrňoval. Výsledkem jeho úsilí bylo, že děti získávaly sebevědomí a vědomou a zdravou soutěživost. Navíc pobyt v přírodě prospíval jejich psychické pohodě, žáci byli veselejší a vyučování pro ně bylo zajímavé.

Motivaci tvořil například na základě anket, rozborů a vlastních analýz. Děti měly své představy o životě a ty Štorch aplikoval do motivační výuky. Žáci pochopili, že jejich sny se mohou plnit právě na základě vědění, začali spolupracovat a sami se podíleli na výsledcích výuky.

2.3.2 Eduard Štorch – stoupenec eubiotického hnutí

Rýdl (1999) se zabývá příčinou, která vedla Eduarda Štorcha k další pokrokové myšlence, a to myšlence eubiotického způsobu života. Motivem nejspíše byly vzpomínky na jeho zbídačené žáky v severočeském revíru, ve kterém působil jako mladý pedagog. Otázka eubiotická se zabývá zdravým způsobem života. Pedagog Štorch se konkrétně zabýval zdravým způsobem života ve školním prostředí, ve kterém děti prožívaly dny a léta svého mládí. Byl všímavý k potřebě dětí být součástí přírodního prostředí, což byl ale problém, který se týkal celého tehdejšího systému výchovy a vzdělávání. Jelikož učil na škole uprostřed hlavního města Prahy, hodnotil negativně odloučení od přírody a přirozeného způsobu života. Škola se mu zdála velmi ponurá, bez slunečního svitu, bez zahrady, hřiště nebo dvorku. Doslova tvrdil, že je na dětech páchan těžký hřích, pokud jsou vězněny v takové budově.

Těmito názory byl velmi pokrokový a nezůstal jen u kritiky, snažil se tuto situaci ve škole opravdu vyřešit. Rozhodl se nalézt v Praze vhodné místo k řešení

této eubiotické otázky. Jednoduše hledal vhodnou lokalitu, kde by mohl vyučovat děti v přírodě. K tomu mu pomohla jeho výtečná znalost celé Prahy a blízkého okolí.

Kettner (2011) popisuje, že své názory na pedagogickou zásadu, učit v přírodě, a tím pádem umožnit žákům přirozený tělesný pohyb a duševní očistu mimo dusné třídy škol, rozpracovává ve své první sociologické studii. Ta vyšla v časopise Naše doba v roce 1901 a nezůstala bez odezvy. Eduard Štorch razil zcela novou myšlenku a nikdo přesně netušil, zda projevít souhlas či nesouhlas.

Hledání vhodného místa pro svou myšlenku nebylo tak jednoduché. Pomohla mu skutečnost, že měl za sebou několik let přípravné práce, ve které se věnoval žákům v přírodě. Byl totiž zakladatelem skautingu ve škole a chodil se žáky tábořit do lesů. V letech 1922 – 1924 pracoval jako vedoucí skautského oddílu na severní špičce Libeňského ostrova, kde našel, co hledal – opuštěný ostrov plný stromů, lučin, písku a samozřejmě místo na koupání.

Dětem nabízel, co mohl. Věnoval jim veškerý svůj volný čas. Eubiotickou zásadu prosazoval tehdy jako první, a v rámci organizace nezvyklých, ale dnes již běžných akcí. Zařizoval zájezdy dětí k moři, delší pobyty v lesích a horách a školy v přírodě. Velmi zajímavá a pozoruhodná byla i myšlenka jeho Dětské farmy (Šnobl, 1970).

Rýdl (1999) pokládá za důležité, že eubiotika měla na učitelské působení Eduarda Štorcha velký vliv při jeho pokusné práci. Její cíl byl takový, aby se lidský život utvářel zdravěji v co nejširších podmínkách. Pro tohoto pokrokového pedagoga tedy znamenala zaměřit své působení na zdraví tělesné, duševní i mravní.

Eubiotické myšlení prosazovalo rodinný život polozemědělského charakteru. Zakladatelem eubiotiky byl Stanislav Růžička, profesor Komenského univerzity v Bratislavě. Růžička byl toho názoru, že nemocnost lidstva je způsobena ztrátou přirozené cesty života a život ve městě nevyhovuje požadavkům zdravotní.

Znalosti Eduarda Štorcha o pokusném školství doma i v cizině ho podnítily k myšlence vybudování rozsáhlé eubiotické osady na Libeňském ostrově. Jeho snem byla harmonická výchova nejen ve škole, ale i ve zdravé rodině. Důležitá pro něj byla přátelská součinnost rodiny a školy a podpora veřejnosti ke správné výchově mladé

generace. Součástí jeho plánu byly hlavní složky výchovně vzdělávací práce, nicméně důraz kladl hlavně na rukodělnou výuku, na obory přírodovědné, na tělesnou výchovu, dějepis a na výchovu charakteru. Osada se měla jmenovat buď po velkostatkáři Aloisovi Svobodovi, který pozemek na Trojském ostrově věnoval v roce 1918 státu pro účely výchovné a vzdělávací, nebo podle Stanislava Růžičky „Růžičkov“.

Štorch měl také sen zřídit takovou rodinnou osadu v Praze – Troji. Každé rodině měla být vyměřena část pozemku a rodiny by zachovávaly zásady správné životosprávy. Stejně tak si přál prosazovat eubiotické zásady ve škole, dobře usuzoval, že nebude lehké lidstvo ke správné životosprávě motivovat a bude jej tedy nutno k ní vychovávat.

Na trojských pozemcích měla mít Štorchova „výchovná osada“ 50 až 80 rodinných domů, které měly mít společné pole a sady (Rýdl, 1999). Obyvatelé měli dodržovat život podle eubiotických zásad (abstinenství, život a práce v přírodě). Osada měla podporovat i dělnické rodiny, měla žít správně po stránce sociální, zdravotní i kulturní. Tato kolonie měla být výchovnou osadou pro mládež, ale zčásti i pro dospělé. Základní součástí osady měla být škola nebo výchovné ústavy. Nejdůležitějším úkolem těchto institucí by byla výchova podle eubiotických zásad na základě přirozeného způsobu života (Rýdl, 1999).

,

2.3.3 Eduard Štorch – zakladatel Dětské farmy

Podle Rýdla (1999) představuje Štorchovo nejvýznamnější pedagogické úsilí vybudování „Dětské farmy“ – první školy v přírodě. V roce 1929 vydal Štorch spis *Dětská farma*, ve kterém popisuje její vznik, zaměření, účel, činnost, ohlas u dětí, rodičů i veřejnosti, ale také těžkosti s jejím vedením a nakonec i marným bojem o její udržení.

Eduard Štorch zažádal v roce 1925 Zemskou správu politickou o pronájem pobřežního státního pozemku. Ministerstvo veřejných věcí vydalo souhlas a byla mu vyhrazena velká část pozemku s délkou cca 200 metrů a šířkou 10 až 30 metrů na Libeňském ostrově. Začal jednat se Svazem skautů, Československým červeným křížem, Domovinou a Svěpomocí a vedl si úspěšně. Tyto instituce opravdu obsadily jednotlivé

části. Díky jeho iniciativě byl zachován tento komplex pro tělesnou výchovu pražské mládeže (Kettner, 2011).

Tímto vznikla plocha ve venkovním prostředí, která byla vhodná k pedagogickým pokusům. Došlo k významným úpravám pozemku. Štorch dokázal motivovat děti i rodiče, kteří mu pomohli a společně tak vybudovali velké travnaté hřiště. Pedagog Štorch se však nespokojil s tímto stavem, shledal toto místo jako velmi vhodné k vybudování opravdové školy v přírodě.

Škola v přírodě se však nebudovala snadno, nedostávalo se finančních prostředků. Štorch se ale nevzdal, přestože mu žádné oslovené úřady neposkytly podporu. Svízelnou situaci vyřešil po svém. Prodal svou dvacetiletou archeologickou sbírku Národnímu muzeu. Tento příklad dokazuje, že byl schopen přinést velkou osobní obět za realizaci svého nelehkého pedagogického cíle, tedy lepším vzděláním a péčí přispět k optimistické budoucnosti mládeže. Myšlenka takové instituce nebyla pro Štorcha žádnou novinkou. Byl si vědom toho, že Praha zůstala již jediným velkým městem v Evropě, kde nebyla zavedena žádná škola v přírodě (Rýdl, 1999).

Kettner (2011) popisuje budování farmy. Po prodeji sbírky se Štorch ihned pouští do náročné stavby. Najímá tesaře a společně s věrnými žáky postupně vytvoří zázemí budoucí školy v přírodě. Poté žádá správu školy o povolení přeložení výuky do přírodního prostředí. Komise pozemek navštívila a schválila ho jako místo vhodné pro školu v přírodě. K výuce ale došlo až následující školní rok, neboť Štorch musel nejprve splnit podmínky městského školního výboru, a to zajištění přístřeší pro žáky, pitnou vodu, léky pro první pomoc a řádné záchody. Navíc musel vypracovat rozvrh hodin, který mu byl ale dvakrát vrácen. Po schválení rozvrhu a souhlasu rodičů s daným uspořádáním, povoluje 27. března 1926 školní výbor vyučování na Libeňském ostrově. Tento den je velice významný - vznikla Dětská farma.

Rýdl (1999) se zabývá pedagogickým významem Dětské farmy. Štorch zahájil vyučování 22. května 1926. Řídil se metodami americké moderní pedagogiky, zvláště učením pomocí činnosti (Project method). Projektová metoda soustřeďuje vyučování na kolektivní projekt, např. stavba domu, moře, železnice atd. Pedagog Eduard Štorch se soustředil na zkoncentrované vyučování přírodopisu

a ručních prací. Žáci si tedy mohli vše prohlédnout, ohmatat a vyzkoušet. Ve spise Dětská farma Štorch zmiňuje příklady zkoncentrovaných předmětů a prací, jedná se o domácí práce, práce zemědělské, stavební, zahradnické, truhlářské a tesařské.

Nové metody v přírodním prostředí byly lehce aplikovatelné. Zvláště při výuce českého jazyka. Vyučování mluvnice se sice tolik neodlišovalo od výuky v klasické škole, ale velké rozdíly vznikly při výuce slohu. Žáci byli v přírodě obklopeni mnoha podněty a jejich slohové práce dosahovaly zvýšené kvality, jelikož byly psány v dobré pohodě v souznění s přírodou. Jazykovou kulturu Štorch rozvíjel formou dramatické výchovy. Žáci si sami psali jednoduché hry, které poté obhájovali před kolektivem.

Velký důraz, jak již bylo uvedeno, kladl Štorch na tělesnou výchovu, která byla tehdy ve výuce na chvostu. Přitom si byl vědom, že ve vyspělých zemích byla tělesná výchova uznávanou a nedílnou součástí moderního způsobu života.

Štorch zaznamenal přednosti a výhody takovéto školy v přírodě v následujících aspektech, které shrnul ve své knize *Výchovná osada* (Kettner, 2011):

Stránka tělesná:

- a. Pobyt na volném vzduchu a slunci
- b. Probuzení chuti k životu
- c. Motivování k hygienickému způsobu života, k pořádku, k čistotnosti
- d. Vydatná strava žáků (hojnost mléka, ovoce, zeleniny)
- e. Koupání dětí
- f. Tělesná cvičení
- g. Lehká tělesná práce, zahradničení
- h. Odpočinek a spánek
- i. O prázdninách pobyt v lesním táboře

Stránka duševní:

- a. Řádné školní vyučování, zkoncentrované do života v přírodě

- b. Výchova rodinným způsobem života ve škole, účast žáků na společném hospodaření
- c. Posilování dobré vůle, pracovitost, smysl pro povinnost k celku a pro společenský řád
- d. Vychovatel ve styku i s rodiči dětí a veřejností

Rýdl (1999) uvádí, že Štorch podporoval sport, a to zejména táboření, plavání, střelbu z luku, cyklistiku a veslování. Dětskou farmu navštívil i prezident T. G. Masaryk, a jelikož se mu velmi líbila, věnoval jí finanční obnos na nákup lodě.

Součástí tělovýchovy v přírodě byla pro děti voda nebo-li koupání. Koupaliště pro Dětskou farmu objevil v mrtvém rameni Libeňského ostrova, voda zde byla čistá s písčítým dnem. Děti se koupaly několikrát za den, hrály vodní hry, závodily v plavání, jezdily na lodích atd. Pokud se cítily unavené, pomohla jim voda, aby byly opět veselé a pozorné.

Eduard Štorch se zabýval i zdravotní naukou a péčí. Kládl důraz hlavně na prevenci a předcházení nemocí.

Obecně měly být osnovy upraveny tak, aby se vyučovalo věcem důležitým pro život. Škola podle Štorchova názoru měla být více činná, mělo být více volnosti při výuce, pedagog by také měl motivovat žáky k rozvoji jejich schopností, ke smyslu kolektivní práce. Ve třídě mělo být podle něj méně žáků, nejlépe do počtu dvaceti pěti.

Dětskou farmu zamýšlel i pro nejšířší školní mládež. Usiloval o to, aby se toto místo stalo místem setkávání, aby se zde konaly různé slavnosti nebo besídky, jejichž program by byl vhodný i pro absolventy. Navíc navrhoval na Dětské farmě tzv. „Prázdninovou osadu“, která by byla k dispozici ostatním dětem z Prahy, měly by tak možnost pobytu v době, kdy se žáci Dětské farmy účastnili letního nebo zimního tábora.

Jeho velmi zajímavým názorem je, že kromě většího důrazu na sloh při hodinách českého jazyka, se mají děti účastnit i sepisování jednoduchých úředních dopisů, žádostí, poděkování, oznámení i článků do novin. Opět další z jeho inovativních názorů k výuce praktických znalostí pro život.

Dále se ve spise *Dětská farma* zabýval i jiným pohledem na výuku konkrétních předmětů. Například občanská výchova by se podle něj měla organicky prolínat v celém procesu výchovy a výuky, nedoporučuje ji učit klasicky v hodinách. Vyučování zeměpisu navrhuje také vyučovat v přírodě, a to přímým pozorováním okolí. Děti by měly například zaznamenávat denní teplotu, tlak vzduchu, měřit rychlost větru, množství srážek, určovat světové strany, pozorovat Slunce, hvězdy, sestavit sluneční hodiny, získávat poznatky o geografických a přírodních jevech. Zeměpis má být, dle jeho názoru, doplněn cestováním po republice i zahraničí. Stejně tak i přírodopis považuje za předmět nevhodný vyučovat v uzavřené třídě. Děti ve škole v přírodě se můžou zabývat pokusy, např. klíčení semen, hnojením půdy, účinky světla atd. Velký důraz klade na výuku přírodopisu v přírodě či ve škole v přírodě, což pro děti znamená nejen důvěrný vztah k přírodním zákonitostem, ale pomáhá i zdravému vývoji dítěte.

Ohlas na farmu byl veliký. Stala se velmi oblíbeným místem pro děti, které přitahoval její přírodní charakter – vzrostlé stromy, keře, jahody, maliny, ostružiny, třešně. Hlavní atrakci, koupání, navštěvovaly skupiny dětí se svými vychovateli, například z Deylova ústavu.

Dětská farma byla opravdu důkladně promyšlena. Pedagog Štorch se zaměřoval hlavně na harmonickou zdravotně – tělesnou, pracovní, rozumovou a citovou výchovu. Sklízal úspěchy, získal velké množství uznání, pochval a dopisů, na farmu přijelo i několik zahraničních kulturních pracovníků, kteří systém školy v přírodě vysoce ocenili.

Kettner (2011) popisuje Štorchův záměr na zřízení Školy v přírodě jako samostatné instituce pro výchovu a zotavení mládeže. V roce 1926 posílá fyzikátu Hlavního města Prahy dopis, kde popisuje, co přesně by Škola v přírodě obsahovala:

- a. zotavovnu dětí slabých a zdravotně ohrožených, které by celodenní pobyt ozdravil – tyto děti by byly vybírány fyzikátem a školními lékaři
- b. školu v užším slova smyslu – vyučování by probíhalo tak, aby děti nezmeškaly látku z běžných osnov, škola by byla celoroční

Jeho návrh však nebyl vyslyšen. Opět byl na vše sám. Osm let financoval Dětskou farmu ze svých prostředků, ale jeho kapitál na farmu docházel. Samozřejmě nechtěl, aby se chod projektu Dětské farmy zastavil, proto jí začal nabízet zdarma několika institucím, včetně Ústředního sociálního úřadu. Žádná z oslovených institucí však nechtěla populární školu v přírodě rozvíjet dále. K tomuto nezdaru ještě přišel příkaz farmu vyklidit, jelikož celý pozemek byl určen na jiné účely (Rýdl, 1999).

Z této inovativní pedagogické myšlenky tak zbyly jen články a fotografie. Takto v Praze roku 1934 skončil ukázkový příklad realizace eubiotické výchovy – školy v přírodě (Kettner, 2011).

Inspirací pro pedagogy může být níže uvedený výťah z knihy Eduarda Štorcha Dětská farma, kterou napsal v roce 1926 a byla v nedávné době veřejnosti elektronicky zpřístupněna. Štorch se v knize zabývá hlavně popisem školských zařízení v přírodě, výukou předmětů a samozřejmě svoji Dětskou farmou.

Štorch v knize Dětská farma (1926) kritizuje osnovy, které jsou podle něj nepřiměřené dětem, někdy až kuriózní. Doslova uvádí: *v osnově přírodopisu čteme výměr učiva na měsíc září: Opice. Letouni. Hmyzožravci. Šelmy. Kopytníci. V dubnu: Lilkovité, pyskaté, tykvovité, složnokvěté, jehnědokvěté, kopřivovité . – Vidíme zcela mechanické opisování vědecké soustavy stejně jako bylo před padesáti lety.*

Na str. 23 poukazuje na to, že učitelům uniká díky poskytování pevně danému pamětnímu učení *vlastní smysl školy – pěstovati harmonicky vyvinutého člověka, pracovitého, mravně cítícího. Místo toho učitelé děti štvou učením podle neživotných osnov, žáci biřlují, až z nich teče a melou všelijaké jalové a valně nepotřebné věci.*

Na str. 29 Štorch zmiňuje, že ve škole zavedl skauting a chodil se žáky horlivě do přírody. Dokonce tábořili v lesích i několik dní. Píše, že výchovné výsledky byly velmi krásné, ale činnost to byla omezená na skupiny žáků, pouze příležitostná. Vznikaly i neshody s cestováním za Prahu a hledáním tábořišť v jinak krásném volném životě v přírodě.

Štorch se tedy v knize Dětská farma zabývá popisem nutnosti vytvořit opravdovou školu v přírodě. Jeho vybraným pozemkem byl položen *základ k pedagogickému*

pokusu. Popisuje, že škola v přírodě má nesrovnatelně jednodušší stavební plán než klasická škola. Kromě přístřeší pro děti, kanceláře a záchody vše ostatní poskytne příroda v nejkrásnějším provedení, nežli by nám vystavěl nejdovednější stavitel (str. 32).

V kapitole Škola v přírodě (str. 34) píše: *nejlépe by bylo přenést celou naši starou školu ven na vzduch a na slunce, kde by děti od jara do podzímku se učily ve volné přírodě. Celý den na vzduchu – a třeba i celou noc! Nestací nuzná procházka zaprášenou ulicí cestou do školy a ze školy. Rozhodl jsem se tedy zřídit na farmě školu. Taková škola v přírodě nenarazí na valné překážky – myslil jsem si. V cizině jsou školy v přírodě ve velikém rozkvětu a znamenitě se osvědčují. Jen u nás jaksi nemůžeme nijak kupředu, ačkoliv dost se mluví o školách sadových lesních, zahradních. Štorch popisuje, že občasná výuka na volném vzduchu není v Československu novina. Ve školách se provozují vycházky se žáky spojené s výukou přírodopisu a jiných předmětů. Ve výchovných ústavech se zaměřují i na práci dětí na zahradě, ale o skutečné škole v přírodě nelze mluvit.*

Štorch se v této knize věnuje i pražským školám v přírodě. Například v roce 1923 byla zřízena v Říčanech zahradní škola, do které byly posílány zdravotně slabší děti z Prahy. Další pražské pokusné třídy zaváděly vyučování v přírodě, a to několik týdnů i v horách nebo u moře. Jako zdárný pokrokový pokus považuje i založení soukromé sadové školy v Kinského zahradě v Praze podporované tehdeším sociálním úřadem. Na str. 46 popisuje, že místo vynikalo *přírodní krásou, zdravým vzduchem, výslunností a překrásným výhledem na Prahu*. Do školy byly pozvány ohrožené a nezdravé děti ze Smíchova a Košíř. Měly být postupně založené další třídy až do vzniku klasické školy. Avšak tento plán hned na začátku ztroskotal, škola trvala pouhých šest neděl.

Štorch zdůrazňuje, že prvním požadavkem škol v přírodě je důraz na zdraví a celkové zotavování se žáků a teprve na druhém místě je školní prospěch. Také je důležitý výběr vhodného místa pro zřízení tohoto typu školy, což bývá ve městech nesnadné. Má obsahovat *nejen oblast porostlou stromy (sad, les), ale i volnou lučinu, hřiště a nějakou vodu (potůček, rybníček), nejlépe s koupalištěm (str. 51)*. Navrhuje jednoduché přízemní budovy a menší kapacitu maximálně pro 150 dětí. Stejně tak jednoduché, praktické a hygienické zařízení školy. Popisuje, že školy tohoto

typu se ve světě obecně zřizují *na hřištích, v parcích, na pobřeží jezer a moří, v pasekách a na pokraji lesů, nebo na paloucích, vhodně položených. Někdy i na horských výšinách, ale jako internátní školy* (str. 52). Náklady nese daná obec, zámožnější rodiče přispívají na stravování svých dětí.

Štorch se věnuje ve své knize i výběru dětí do škol v přírodě. Obecně uvádí příklady zahraničních škol, kam byly přijímané pouze děti nemocné, tělesně oslabené, ohrožené nehygienickými podmínkami a podobně. Ve vlastním návrhu pravil: *vybírají se děti, kterým stalý pobyt v uzavřené škole škodí na zdraví, a děti, u kterých se lze nadíti zlepšení tělesného stavu delším pobytem na volném vzduchu. V mé škole v přírodě na Dětské farmě byly děti normální, vzaté v celku jedné třídy z obyčejné školy. Nebylo mi totiž povoleno, abych mohl ve své škole shromáždit slabé děti z Libně a Holešovic* (str. 53 – 54).

Ve své práci zdůrazňuje, že vzdělávání dětí na volném vzduchu dosahuje výrazných výhod, které vyjmenovává podle úředních zpráv na str. 56:

1. *Vynikající posílení nervového systému.*
2. *Probouzení mozkových buněk.*
3. *Posiluje tělo.*
4. *Zvyšuje se hodnota hemoglobinu.*
5. *Roztahuje se objem dýchadel.*
6. *Stupňuje se plicní ventilace.*
7. *Stále se udržuje činnost vyživovací.*
8. *Zmírňuje se tlak krve v tepnách.*
9. *Podněcuje se chuť k jídlu.*
10. *Napomáhá se činnosti vyměšovací.*
11. *Mohutní systém svalový.*
12. *Působí se vydatně na pigmentaci pokožky.*
13. *Dodává dětem jaré mysli.*
14. *Podněcuje radost ze života (euforie starých Řeků).*

Dokládá také jednu zajímavou záležitost: jsou doloženy výrazné přírůstky tehdejších dětí na váze, i když jídlo dostávaly na škole v přírodě někdy i pouze dvakrát až třikrát

denně. Tyto úspěchy připisuje hlavně tím, že žákům bylo k dispozici kvalitní jednoduché stravování, což považuje za nezbytnou součást školního zařízení. Strava je přiměřená, hojná ovocem a zeleninou, mlékem, vejcem, máslem, apod. poskytující nezbytné vitamíny.

Zdravotní výsledky dětí tedy byly zřejmé, ale hodnocení pedagogické úspěšnosti bylo nesnadné. Podle něj totiž děti přicházeli do škol v přírodě s různou předchozí přípravou. Nicméně existovaly i statistiky prokazující výrazný zlepšený školní prospěch žáků po roce stráveném v přírodním školním zařízení.

Štorch se ve svém spise Dětská farma zabývá kapitolou Vyučování a zmiňuje metody výuky v jednotlivých předmětech. Zde se vyjadřuje na str. 66 k rozvrhu hodin: *Obyčejně se na každé škole žádá rozvrh hodin. Za to na škole v přírodě je jinak. Volněji se dýchá, svobodněji se pracuje. Učitel má sice také dobře promyšlený postup, ale neodsekává jej na odměřené porce. Už sama změna počasí leckdy stačí, aby lekci zkrátil, nebo jindy prodloužil. Na škole v přírodě je zvonek zbytečností. Proto je učitel pedagogem, aby měl v moci upravit si rozvrh práce, jak nejlépe daným okolnostem odpovídá.* Popisuje, že některé lekce mohou trvat i několik hodin, celé dopoledne, jelikož by nebylo vhodné přerušovat zájem dětí v dané chvíli náhlým zazvoněním: *I v přírodopise neodvážíme se roztrhati řetěz výkladů na drobné lekce, jestliže můžeme kořistiti ze vzrušeného zájmu a vyložití věc v jednom tahu (na př. při bouřce vykládáme třeba dvě hodiny o atmosférické elektrině, o rychlosti zvuku apod.). V pokročilé cizině tedy shrnují v důležitějších předmětech týdenní počet hodin (např. tři hodiny přírodovědy) na totéž půldne, což je už přechod k takzvanému učení po epochách.*

Štorch se ale i přesto musel držet normálního rozvrhu hodin ze školy, takže rozdělení času na Dětské farmě zaznamenal na str. 71 takto:

9.-: *Příchod žáků, vztyčení vlajky, kontrola.*

9.- až 10.-: *Čeština.*

10.- až 10.15.-: *Proběhnutí po farmě.*

11.-až 11.05.-: *Dýchací cvičení.*

11.05.-až 12.-: Posnídávka.

11.05.-až 12.-: Němčina.

12.- až 12.30: Příprava oběda.:

12.30 až 13.-: Oběd.

13.- až 14.- : Odpočinek.

14.- až 15.-: Přírodopis.

15.- až 15.05.: Přestávka.

15.05. až 16.-: Náboženství.

16.- až 17.-: Koupání, tělocvik.

17.-: Svačina.

17.- až 19.-: Hry, práce zahradní.

19.-: Odchod žáků.

Pedagog Eduard Štorch v knize navrhuje i organizaci školního roku pro celoroční pražské školy v přírodě. Pro zajímavost je zde jeho návrh citován (str. 75):

- a) 1. září začátek školního roku. Vyučování až do 15. prosince*
- b) 15. až 31. prosince vánoční prázdniny*
- c) 1. až 31. ledna zimní prázdniny, oddech dětí v domácnosti nebo ve školním útulku, s hojným pobytem na vzduchu (bruslení a sáňkování)*
- d) 1. února začátek druhého pololetí, odjezd do hor*
- e) 1. až 28. února zotavující a otužující pobyt na horách, vyučování dosti zredukované*
- f) 1. března návrat a vyučování ve škole v přírodě až do 31. července*
- g) 1. až 31. srpna letní prázdniny, lesní tábor, pro děti připoutané ku Praze domácí prázdninová osada ve škole, konec školního roku.*

Dalším námětem spojeným s vyučováním jsou školní pomůcky na tomto typu venkovní školy. Štorch nedoporučuje neskladné a velké, spíše drobné a přenosné. *Proto nám dobře poslouží zeměpisné, přírodopisné a jiné obrázky na pohlednicích a v knihách. Mnoho pomůcek si děti vyrobí samy. Ledacos z obvyklých školních pomůcek i zcela odpadne, neboť nám to poskytne sama příroda. Např. je zbytečno kupovati vycpaného kosa nebo obraz pěnkavy, když máme v každém keři jejich hnízda a při obědě nám běhají po stole okolo talířů* (str. 76 – 77).

Zmiňuje se i o koncentraci učiva a uvádí, že ve školách v přírodě je přirozená koncentrace učiva na základě celého prostředí tohoto zařízení. *Vše je zkoncentrováno do života v přírodě a v něm se sbíhají všechny učební předměty od občanské nauky a počtů až do zpěvu a tělocviku. Škola v přírodě provádí tedy ideální koncentraci učiva i všech učebních předmětů v míře, jaká je uzavřené škole nedostižným ideálem. Příroda poskytuje takového bohatství námětů, že postačí soustřediti v sobě učivo všech předmětů a učitel jen řídí všeobecný postup* (str. 80). Popisuje americkou moderní pedagogiku a její projektivní metodu odstraňující rozvrh hodin a soustřeďující výuku na předmět dětského zájmu: *V uzavřených školách se o zvoleném projektu pořád jen mnoho povídá a povídá, kdežto na škole v přírodě mohou děti svůj projekt činně prožívat* (str. 82). Pedagog Štorch často uvádí příklady alternativních škol, například Daltonský plán, Paltoonský plán a jejich výsledky. *A tak bychom mohli probírat všechny moderní směry, ať již samosprávu žactva na škole nebo školu volní, činnou, tvořivou, radostnou, pracovní nebo rodičovské rady při škole, zavedení sociálních pracovníků, školních družstev, školních obcí a co všechno ještě v pedagogickém světě nacházíme a vždy shledáme, že uzavřená škola má s tím velké nesnáze, kdežto na škole v přírodě jde vše hladce* (str. 83).

Štorch tedy vidí pouze klady ve výuce mimo školní budovy, a to i pro samotné pedagogy (str. 81): *Učitel ve staré škole si láme hlavu nad tlustými knihami pedagogických vynálezů a pokroků a stěží vykořistí nějaké zřídné zrnko pro praxi. Učitel ve škole na volném vzduchu má posici nesmírně usnadněnu: tři čtvrtiny nejkrásnějších reforem jsou uskutečněny již samým faktem vyučování a zdravým životem v přírodě.*

Právě život v přírodě se vším, co dětem přináší, je nejkrásnější reformou, jakou můžeme v našem školství zavést. Na volném vzduchu samy se učitelé nabízejí přechetné moderní reformy, které ve staré škole zůstávají namnoze nesplnitelnými ideály.

O předmětu Přírodopis na str. 103 – 104 doslova píše: *Jestliže učebným předmětům, které jsme tu již probrali, lze jakž takž učit i ve školách uzavřených, není tomu tak při přírodopise. Tomuto předmětu nelze dobře naučit v uzavřené třídě. Přírodopisu musíme učit venku, v přírodě, a jen výpomocně se uchylujeme k vyučování knižnímu. Když po dešti brouzdám se s dětmi ve vodních stružkách a ukazuji vymleté žlábký, nánosy písku a kaménků, je tu hodina geologie, která dá dětem více než deset hodin v uzavřené škole. A když děti pozorují vylézající dešťovky, jejich lezení a zarávání, když vidí, jak střevlík zápasí s dešťovkou, nebo když pozorují vzrůst zeleniny na záhoncích, rozvíjení květů na keřích a stromech a proměnu květů v maličké zárodky plodů, to a tisíc jiných pozorování jsou samé vzácné příležitosti skutečného vyučování přírodopisu.*

Ve škole v přírodě můžeme konati i zajímavé pokusy z rostlinné fyziologie, jako např. o klíčení semen, hnojení půdy, o vlivech složení půdy, o účincích světla apod. Možno chovati domácí zvířata, zřídit akvárium, terárium, vivárium, což všecko děti nadmíru baví a poučuje.

Jak je to všecko jiné, živé, opravdové, zajímavé, než v našich těsných městských školách! Pomysleme jen, co to znamená pro městské děti, které jinak znají přírodu jen z obrázků nebo zadržovanou v parku!

Vedle zdravotního účinku, který ovšem je v popředí, vážím si nejvíce při školách v přírodě, že uvádějí děti velkoměsta do přímého a intimního styku s venkovskou přírodou, s venkovským životem a prostředím. Městským dětem se otevírají oči a pochopují základní význam půdy a práce zemědělské pro celou společnost a začínají si vážit práce rolníkovy, které dotud neznaly a kterouž podceňovaly. Děti, které prošly školou v přírodě, rozšířily svůj duševní obzor nesmírně a ponese si do života cenné zkušenosti, jakých ostatní děti v uzavřených školách nikdy dosáhnouti nemohou.

Školy v přírodě, vedle všeho ostatního, čeho dětem poskytují, překlenují propast mezi městem a venkovem a sblížíjí velkoměšťana s rolníkem. Slova tato měla by se dostat k sluchu i našim politikům.

Eduard Štorch neopomíná i práce na pozemcích. Opět ale jde svou metodou, která mu přináší zájem svěřenců. V knize se svěřuje, že sám žádné záhony dětem nepodbízel, vyčkával až žáci sami tento zájem objeví. Stalo se tak a první hoch zažádal o kus pozemku k vlastnímu hospodaření a samozřejmě nezůstal sám. Sám považuje zahradnickou práci za *nejkrásnější a nejcennější zaměstnání pro děti. V ní se přirozeně soustřeďuje skoro všechno školní učivo. Škola v přírodě má takto ideální koncentraci učiva zcela nasnadě, a to na základě činné, pracovní školy. Přirozeným východiskem vši práce ve škole v přírodě je půda. Uskutečňuje se zde přirozená výchova člověka. Moderní měšťák není správně vzdělán, jestliže mu schází tento výchovný základ. Škola v přírodě sblížíjí měšťáka s rodnou půdou a se stavem zemědělským vůbec. Život v přírodě skutečně ušlechťuje člověka. Jen je potřebí mu oči i srdce otevřít* (str. 143).

V poslední části knihy Dětská farma se autor zabývá kapitolou Eubiotika a škola. Jeho myšlenky se zabírají tím, že je nutné řešit otázku kulturně – sociálního problému nové doby – ve svém díle vidí *školu jako problém eubiotický* (str. 177). Vysvětluje pojmy eugenika (vznik nového individua na základě úpravy hygienických podmínek) a eubiotika (nauka, která dobře a správně žít). Nezapomíná na jejího zakladatele univerzitního profesora dr. Stanislava Růžičku. Města popisuje jako problémová prostředí z hlediska zdraví, morálky i sociálního života: *hustě obydlená města a průmyslová střediska jsou pařeníšti chorob a odvádějí člověka od přirozeného a zdravého života* (str. 179). S tezemi eubiotiky se ztotožňuje a je jejím velkým propagátorem. Například nabádá, aby řádný občan založil rodinný život polozemědělského charakteru a věří, že tento směr přinese člověku téměř plné zdraví (str. 180): *Eubiotika vidí přirozený základ lidského života v rodině. Každá rodina má mít svůj kousek půdy, přírody (asi 2000m²), na kterém žije polozemědělským způsobem života., tj. půl dne žije svému speciálnímu povolání výdělečnému a půl dne své rodině a svému domácímu hospodářství, svému kousku půdy.* Poté se Štorch zabývá konkrétními představami o vzniku eubiotických kolonií. Byly by to jednotky rodin žijící

eubiotickým způsobem života složené v eubiotickou obec. Na tomto základě pak podle Štorchových myšlenek může vzniknout celá lidská eubiotická společnost: *Stát, národ, společnost lidská buď se postaví na základ eubiotický, anebo propadnou degeneraci a zahynou!* (str. 185).

Věří, že zavádění těchto zásad do života se promítnou i do školského systému. *Sociální eubiotiku můžeme označiti jako rozšíření idejí J. J. Rousseaua na všechny stránky současného života* (str. 185). Autorův názor byl takový, že školy v přírodě by mohly jako první nést eubiotické myšlenky. Svou Dětskou farmu považuje za vzor moderních eubiotických škol, i když jeho školské zařízení byl nucen nakonec ukončit. *Dětská farma nepřízní okolností zůstává zatím jen torsem, soukromým pokusem: nicméně svou propagační úlohu dobře vykonala. Její místo v historii pedagogiky, jako první praktické realizace eubiotické péče školské u nás, nemůže býti přehlédnuto* (str. 187).

Ačkoliv realizace škol v přírodě v jiných zemích byla na lepší úrovni a hlavně podporována, Štorch přesto nabádá být ještě pokrokovější (str. 188):

- I. *Výchova dětí v přírodě, výchova eubiotická bude základem pro veškero školství a na všech stupních, tedy i pro děti zdravé, pro všechny dorost národa.*
- II. *Intensivním uplatňováním eubiotických zásad ve výchově mládeže budeme zachycovati i rodiče dětí a celé osady, takže eubiotickou školou budeme co nejučinněji pracovati k ozdravení a posílení svého národa a státu.*

Na závěr své knihy Eduard Štorch předkládá konkrétní plán založení eubiotické výchovné osady „Růžičkov“ v Praze. Místo založení této osady by se nacházelo v Troji u Prahy. Tyto pozemky věnoval mecenáš pan A. Svoboda pro účely výchovné a vzdělávací. Popisuje, že uvnitř této osady by byla škola v přírodě. *Byla by průkopnicí nové školy a vůbec nového života podle zásad eubiotických. Vzorná výchova mládeže nedá se provésti bez reformy domácností. Jedině tam, kde škola je podporována domovem, lze se nadíti skutečně dobrých a trvalých výsledků* (str. 190). Osada by podle něj čítala asi padesát vybraných rodin. Požaduje, aby rodiny byly abstinentní a žijící podle eubiotických zásad života. Každá domácnost by měla domek a parcelu, osada i školy by byly spravovány výborem. Rodiny by se hlásily dobrovolně. *Byl by to*

jakýsi miniaturní obrázek budoucího zdravého národa. Trvání pokusu by ovšem zabralo dvě až tři generace, neboť teprve nové pokolení by ukázalo plné výsledky tělesně zdravotní i výchovné a občanské (str. 192). Soudil, že tento plán by byl proveditelný a že by poté následovaly další zakládané osady po celé republice po vzoru „Růžičkova“.

Školy v přírodě obrodí národ, naplní jej zdravím a silou a zabezpečí jeho budoucnost. Školy v přírodě podle zásad eubiotických mohou postavit náš národ v čelo národů kulturních. Kdos dobrý, na palubu! (str. 194)

Pedagogické zaměření Eduarda Štorcha bylo zřejmé – vzdělávat a pracovat se žáky mimo školní budovy, klást důležitost na jejich zdraví, radost z pohybu, manuální zručnost a vést je nenásilnou formou k praktickým činnostem důležitým pro jejich budoucí život.

2.3.4 Eduard Štorch – propagátor pobytů dětí v přírodě

Jeho eubiotické nadšení mělo význam hlavně v tom, že si uvědomoval, jak důležitá je podpora zdravého tělesného pobytu v přírodě. Kromě táboření a dlouhodobých pobytů v přírodě organizoval také zájezdy dětí k moři do bývalé Jugoslávie. Jeho prvních výprav k moři se účastnily celé rodiny s dětmi, byly pronajímány různé budovy k rekreaci. Všichni se zde snažili o způsob života podle zásad eubiotiky (eu – dobře, bios – život), což znamenalo vedení zdravého a harmonického stylu života (Kettner, 2011).

Jeho letní zájezdy k moři však neměly podporu, důvodem bylo nejspíše to, že za jeho snahou nestála žádná organizace. Ovšem pro jeho povahu bylo typické se nevzdávat, a tak organizoval levné zájezdy sám (Šteflová, 2014).

V roce 1923 dostal nabídku od Spolku pro feriální osady města Prahy, aby byl vedoucím dětské výpravy k moři. Přál si, aby účastníci byli chlapci ve věku 11 – 15 let, navrhoval stanový tábor a zajistil i místnosti v případě špatného počasí. Zároveň připravil čtyřměsíční kurz obsahující tři části: Naukový kurz (výklad o Dalmácii a Černé hoře, základy chorvatštiny), Tělovýchovný kurz

(turistické vycházky, táboření, tělocvik a hry v přírodě, plavání, veslování) a Mravně výchovný kurz.

Během pořádání zájezdů byl kontaktován mnoha dopisy od rodičů s prosbou, aby se jejich dítě dostalo také k moři. Jeho výpravy, bez nároku na honorář, se staly v širokém okolí opravdovým fenoménem. Snažil se najít řešení pro všechny zájemce. Od roku 1926 začal posilovat své výpravy o další vedoucí výprav. Vzhledem k zodpovědnosti za svěřené děti byly jeho nároky na vedoucí velmi nekompromisní. Měli být abstinenti a nekuřáci (minimálně v táboře), zdraví, umělecky založení (zpěv), pracovití, inteligentní, věkem mezi 20-35 lety a samozřejmě s praxí.

Mnoho čtenářů jeho knih netuší, že byl velkým podporovatelem sportu mládeže. Jeho pokrokovost je evidentní také v organizaci výprav do hor. Štorch byl první, kdo vyjel ve 20. letech minulého století s pražskými dětmi na lyžařský kurz. Lyžařský kurz pod jeho vedením byl opět velmi propracovaný (Šteflová, 2014). Před praktickou částí organizoval část teoretickou, program kurzu pečlivě plánoval. Opět myslel i na stránku dostupnosti pro všechny zájemce a platby za stravu a ubytování byly minimální. Některým přihlášeným dokonce finančně vypomáhal sám. Prvního kurzu se zúčastnilo 45 žáků a jejich počet postupně stoupal až na 394 účastníků. Přijal výzvu Svazu lyžařů a kurzy organizoval pod jejich záštitou. Vzhledem k tomu, že Eduard Štorch tyto kurzy finančně podporoval, jeho finance pomalu docházely. Úspěch těchto kurzů však zaznamenalo i Ministerstvo školství a schválilo Štorchovi finanční podporu, aby mohl v započaté práci dále pokračovat.

Eduard Štorch se tedy snažil, aby mohli sportovat i žáci z nemajetných rodin. Sháněl finanční podporu, kde mohl. Dokonce byl i velmi manuálně zručný. Vyráběl a prodával lyže pouze za cenu použitého materiálu. Lyžování mládeže podporoval i v tisku. Formou článků uveřejňoval informace o jeho prospěšnosti pro zdravý vývoj jedince (Šteflová, 2014).

Uskutečnil velké množství výprav, a to až do roku 1935, kdy byl zraněn německým lyžařem. Po této nehodě skončily slavné výpravy, které patřily k největším lyžařským kurzům v republice (Kettner, 2011). Podle Šnobra (1970) jako pedagog hledal nové cesty, jak sblížit děti s přírodou, jak je naučit přírodě rozumět a poznat ji se vším,

co se v ní ukrývá s jejími proměnami a s osudy. Štorch si opravdu přál, aby život v přírodě poznalo každé dítě, všechny jeho děti z Jindřišské školy i děti z jiných pražských čtvrtí.

2.3.5 Eduard Štorch - reformátor dějepisu

Moderním pedagogem se Eduard Štorch projevil i v reformě výuky dějepisu. Vojtko (2010) uvažuje, že Štorchovo úsilí o reformu výuky dějepisu je třeba zasadit do jeho snahy o novou školu. Štorch své představy o smyslu a způsobu školní výuky dějepisu představil ve dvou publikacích: Reforma školního dějepisu (Praha, 1905) a Nový dějepis (Zábřeh, 1908). Jeho pedagogická představa o výuce dějepisu souvisí se třemi otázkami: Jak Štorch nahlíží na žáka? Čemu jej chce učit? A jaký význam hraje výuky dějepisu v rámci výchovy a vzdělávání ve škole?

První otázka (Jaký je můj žák?) vycházela ze Štorchova přesvědčení, že vedení výuky by mělo odpovídat schopnostem a možnostem samotných žáků. Vojtko (2010) připomíná, že společnost na přelomu 19. a 20. století a začátku 20. století zažívala hospodářský rozvoj, narůstající sociální problémy městských aglomerací a změny v uspořádání rodinného života. Zásadně se také změnil pohled na dítě. Tehdejší pedagogičtí inovátoři, mezi které patřil i Eduard Štorch, dítě považovali za individualitu, lišící se od dospělého a samo schopné podílet se na svém učení.

Druhá otázka týkající se toho, jakým způsobem učit dějinné události a fakta, vycházela z jeho přesvědčení, že nadměrné memorování a mechanické učení, jakým se vyznačovala tradiční výuka, dítěti nejen že neprospívá a nevede k efektnímu učení, ale může jej přetěžovat nebo dokonce škodit. Moderně smýšlející učitelé se snažili o vyvážení pamětního učení zaváděním prvků praktického či tvořivého vyučování. Štorch se přikláněl k modelu činné školy založené na principu aktivního učení. Podle něj bylo důležité, aby se dítě učilo samo, za přispění své vlastní aktivity a sobě odpovídajícím způsobem – tedy hrou a tvořivou prací. Takto vedl i výuku ve škole v přírodě při Dětské farmě. Tomu měla odpovídat i výuka dějepisu. Po stránce

metodické by měl učitel hojně využívat problémové učení a projekty. Obsahově nechtěl oddělovat historické události od zeměpisných a přírodopisných reálií a rozsah látky mínil přizpůsobovat schopnostem a potřebám dětí. Tento způsob nabývání nových znalostí a dovedností byl podle něj dlouhodobý a pro všední život užitečný (Vojtko, 2010).

Snažil se, aby děti ve škole měly představu, jakým způsobem žil primitivní člověk a jak se během tisíciletí zdokonaloval. Ve svých příbězích se ale vždy opíral o vědecké poznání. Bylo zajímavé, že svůj pokrokový názor si ověřoval v praxi. Nejen živým slovem ve škole nebo na stránkách svých knih, ale byl ochoten i na vlastní pěst vyzkoušet si život primitivního člověka. Strávil týdny noclehem v lese, společně se svou manželkou se usadil na několik dní v jeskyni v Kokořínském údolí a zkoušel například roznítit oheň vrtěním dřeva, štípat pazourky, uhlazovat ostří kamenů, péct na rožni, uhníst misku, stahovat sysla, zhotovit luky a šípy atd. To vše proto, aby dokázal věrohodně vylicít, jakým způsobem a s jakými prostředky primitivní člověk žil. Byl přesvědčený, že všude na světě byly nejdříve užívány nástroje kamenné před nástroji kovovými a věřil, že osud člověka, tlupy, kmene, národa a společnosti měl svůj vývoj (Šnobl, 1970).

V roce 1906 vyšel jeho spis *Člověk diluviální*, z něhož postupnými úpravami vznikla konečná verze světoznámé knihy *Lovci mamutů*. O člověku v době neolitické vyprávěl souborem povídek *Praha v době kamenné*. Tehdejší odezva na navrhovaný způsob výuky ovšem nebyla pozitivní. Štorch však pokračuje ve své práci dále, a to i na Slovensku, kde se stal spoluautorem Slovenské vlastivědy. Myšlenkou zkvalitnění výuky dějepisu se poté zabírá při svém působení na měšťanské škole v Jindřišské ulici. V dějepisném vyučování prosazuje hlavně obsah, ukazuje nové pojetí učební látky. Děj příběhů zasazuje do svých archeologických lokalit. V roce 1934 vyšel I. díl učebnice dějepisu, kterou sepsal se spoluautorem K. Čondlem. Do roku 1937 vycházejí ještě další dva díly učebnice. Oba autoři vnímali dějepis jako zušlechtění duše, vzdělání citu a probuzení vůle k účelným sociálním činům. Neztotožňovali se s tím, aby se žáci učili velkému množství látky, i když v dějinách důležitých (Kettner, 2011).

Vojtko (2010) se zabývá ještě třetí otázkou, která se týkala vysvětlení, co je podle Eduarda Štorcha sociální dějepis? Inovativní pedagog se nezabýval pouze metodickými otázkami. Jako vlastenec a skaut viděl význam výuky školního dějepisu v její výchovné a občanskotvorné úloze. Objasňování historických událostí a výuka reálií by měla vést a) k formování postojů žáků, jakožto občanů demokratického státu a b) k inovativnímu myšlení žáků. To byla podstata Štorchova sociálního dějepisu.

Eduard Štorch byl obecně velmi pečlivý a zajímal se o každou novou zprávu z oboru. Vedl si pedagogický archiv, který obsahoval všechny knihy a příručky včetně metodických. Byl dokonce požádán Pedagogickou knihovnou v Praze o věnování svého archivu a žádost přijal. Připravil i dvě obrazové tabule, které byly schváleny v roce 1948 ministerstvem, a které po svém výtisku sklidily nečekaný úspěch. Jednalo se o obrazovou tabuli „*Hlavní typy společenského vývoje*“ a textovou tabuli „*Přehled vývoje společenských řádů*“.

Eduard Štorch intenzivně pokračoval v úsilí o nový přístup k výuce dějepisu i po první světové válce. Nicméně jeho reforma se výrazněji neprojevila. Pracovní učebnice dějepisu pro měšťanské školy se přestala využívat na základě rozhodnutí ministerstva školství (Rýdl, 1999).

3. Vlastní výzkum aneb po stopách Eduarda Štorcha

3.1 Metodika

Tato kapitola popisuje kvalitativní výzkum a jeho zaměření na konkrétní výzkumné cíle, stanovenou výzkumnou otázku a metody výzkumu zahrnující podkapitoly Respondenti a Terénní výzkum.

3.1.1. Výzkumný cíl

Cílem bakalářské práce je jak teoretické zpracování literárních zdrojů, tak i praktické zpracování kvalitativního výzkumu. Maňák a kol. (2005) popisují kvalitativní výzkum jako různé přístupy (metody, techniky) ke zkoumání pedagogických jevů. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu jde kvalitativní výzkum do hloubky zkoumaných jevů (fenoménů), které se snaží začlenit do širšího kontextu. Další specifičností je, že v jeho průběhu nezaujímá výzkumník tak velkou distanci od zkoumaných subjektů. Naopak je s těmito subjekty v bližší, spíše neformální interakci.

Při plánování kvalitativního výzkumu může výzkumník volit z několika výzkumných plánů, popřípadě může jednotlivé plány kombinovat. V této práci jsou konkrétně využity postupy analýza dokumentů a terénní výzkum (Maňák a kol., 2005).

Analýza dokumentů nebo-li obsahová analýza je postup určený k hodnocení a interpretaci obsahu komunikace. Těžiště obsahové analýzy leží v sémantické oblasti lidské komunikace a jejím cílem je hledat význam v jazykovém materiálu (různé druhy nejen textových dokumentů), které reprezentuje lidské komunikační procesy. Konkrétní získané informace ze studia publikací jsou uvedeny v kapitole 2. Teoretické zpracování literárních zdrojů a popis z úředních dokumentů je uveden v kapitole 3.2 Výsledky výzkumu.

Mezi druhý výzkumný plán patřil terénní výzkum. Konkrétně se bakalářská práce zabývala zmapováním několika lokalit uvedených v kapitole 3.1.3.2 Terénní výzkum.

3.1.2 Výzkumná otázka

Součástí kvalitativního výzkumu bylo určit výzkumnou otázku, která byla pokládána respondentům. V tomto případě byla položena následující otázka:

V čem byl Eduard Štorch pokrokový, inovativní a inspirativní i pro současnou pedagogickou obec a zda je možné aplikovat jeho pedagogické postupy i v dnešní době?

3.1.3 Metody výzkumu

Tato práce využívá následující kvalitativní metodické nástroje:

Interview (rozhovor) – výzkumný prostředek používaný při dotazování, spočívající v přímé ústní komunikaci výzkumného pracovníka s respondentem či informantem. Je zaznamenáván na magnetofon či jinak a pak analyzován z hlediska obsahu rozhovoru, chování respondentů aj. (Průcha a kol., 1995). Rozhovory byly uskutečněny s dvěma respondentkami a jsou součástí Přílohy IV a V. Rozhovory jsou zaznamenány i videozáznamem a jsou součástí CD přílohy. Další tři respondenti odpovídali z časového důvodu na otázky písemně, viz Přílohy I, II a III. Tato metoda strukturovaného rozhovoru či interview byla použita na základě osobních návštěv jednotlivých informantů k hledání odpovědi na výzkumnou otázku. Respondenti byli ochotni zodpovědět otázky týkající se života Eduarda Štorcha a také popsat činnosti, kterými se nyní zabývají (činnost v muzeu, autorství, aplikace metod ve výuce atd.). Rozhovory s respondenty jsou souhrnně sepsány v kapitole 3.2 Výsledky výzkumu a v kapitole 4. Diskuze.

Terénní výzkum – druh empirického výzkumu, který je prováděn v přirozeném prostředí a je zaměřen na jeho popis a objasňování. V terénním výzkumu se uplatňují zvláštní metody kvalitativního výzkumu, např. zúčastněné pozorování, terénní poznámky, rozhovory s aktéry prostředí aj. (Průcha a kol., 1995). Vytipovanými lokalitami byla dvě muzea v Ostroměři navštívena dne 3. 8. 2018 a Lobči dne 24. 8. 2018, výstava v Bělé pod Bezdězem dne 23. 9. 2018 a přednáška v knihovně Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy konaná dne 26. 4. 2018. Návštěva shora

uvedených muzeí věnovaná osobnosti Eduarda Štorcha měla za cíl zjistit, jaká pozůstalost je v expozicích vystavena. Tato pozůstalost byla vypovídajícím materiálem o jeho výjimečnosti a objasňovala jeho pokrokové myšlení tehdejší doby, konkrétně 1. poloviny 20. století. Součástí terénního bádání je pořízená fotodokumentace, videozáznamy a také popis dalších míst, jako je například letní sídlo v Lobči nebo hrob manželů Štorchových. Popsána je výstava o Eduardu Štorchovi, která se konala při příležitosti výročí 140- ti let od jeho narození a dále obsah přednášky v knihovně Pedagogické fakulty Univerzity Karlově, která přinesla zajímavé názory na osobnost Eduarda Štorcha, včetně digitalizované verze jeho Knihy Dětská farma. Lokality jsou uvedeny v kapitole 3.1.3.2 Terénní výzkum a 3.2 Výsledky výzkumu.

Podmínky terénního výzkumu byly závislé na vyhledání osob, lokalit a předmětů, které by pomohly zodpovědět na výzkumnou otázku. Průzkum lokalit spojených se životem Eduarda Štorcha byl proveden s ohledem na časové možnosti, například otevírací doby muzeí, konkrétní datum přednášky a podobně. V úvahu musela být rovněž brána dojezdová vzdálenost do daných lokalit a s tím spojená příprava na organizaci terénních výzkumů. Součástí přípravy byla i předchozí domluva se zainteresovanými osobami výzkumu, kteří museli koordinovat své časové možnosti a v některých případech i na úkor svého volného času. S organizací souvisely i finanční náklady na dopravu a vstupy. Bylo zapotřebí zapojit třetí osobu, která byla ochotna pořídit videozáznam rozhovorů výzkumník - respondent (viz. příložené CD). Lokality byly podle plánu přístupné a bylo možné zdokumentovat vystavenou pozůstalost pomocí fotodokumentace a videozáznamu. V bakalářské práci byly poznatky z lokalit využity k popisům Štorchova života, jeho činnosti a inovativní práce se žáky.

3.1.3.1 Respondenti

Osloveno bylo 5 respondentů, s nimiž byl veden písemný nebo ústní strukturovaný rozhovor. Respondenti byli vybráni na základě jejich znalostí a činností spojených se životem a dílem Eduarda Štorcha.

Jednalo se o tyto osoby:

1. Mgr. Bohumil Kettner (otázky vyplněny dne 1. 11. 2018) - autor knihy Kdo byl Eduard Štorch, ředitel příspěvkové organizace Fakultní základní škola PedF UK a Mateřská škola U Studánky, Umělecká 8, Praha 7
2. Mgr. Filip Krásný (otázky vyplněny dne 12. 11. 2018) - autor výstavy v muzeu Podbezdězí, archeolog, Muzeum Mladoboleslava – pracoviště Muzeum Podbezdězí, Zámek 1, Bělá pod Bezdězem
3. Mgr. Daniel Pražák (otázky vyplněny dne 21. 6. 2018) - spoluautor e-verze knihy Dětská farma, student Pedf UK
4. Věra Štejnarová (interwiev vedeno dne 3. 8. 2018) – průvodkyně, Muzeum Eduarda Štorcha a Karla Zemana, T. G. Masaryka 121, Ostroměř
5. Vlasta Špitálníková (interwiev vedeno dne 24. 8. 2018) – průvodkyně, Muzeum Eduarda Štorcha, Lobeč 43

Strukturované otázky byly respondentům zaslány v elektronické podobě – uvedeny v Příloze I, II a III. Interwiev s respondentkami se konaly v navštívených muzeích v Ostroměři a Lobči a jsou součástí Příloh IV a V. V souvislosti s respondenty lze uvést některé slabé stránky výzkumu, a to, že jeden z respondentů nezodpověděl všechny otázky v zasláném dotazníku, což lze posuzovat jako ochuzení o další názor na výzkumnou otázku. V dalším případě byla respondentka již v seniorském věku a nebyla schopna odpovědět na některé otázky plnohodnotně. Je třeba rovněž konstatovat, že nebylo snadné nalézt odpovídající počet respondentů, kteří by se věnovali životu Eduarda Štorcha a poskytli další pohled na danou problematiku.

3.1.3.2 Terénní výzkum

Výzkumná část odehrávající se v terénu byla uskutečněna v těchto konkrétních lokalitách:

1. Lokalita – Muzeum Eduarda Štorcha a Karla Zemana, T. G. Masaryka 121, Ostroměř (dne 3. 8. 2018)

2. Lokalita – Muzeum Eduarda Štorcha, Lobeč 43 (24. 8. 2018)
3. Lokalita – Muzeum Mladoboleslavska – pracoviště Muzeum Podbezdězí, Zámek 1, Bělá pod Bezdězem (23. 9. 2018)
4. Lokalita – Knihovna PedF UK, Magdalény Rettigové 4, Praha 1 (26. 4. 2018)

3.2 Výsledky výzkumu

Z výzkumné činnosti vplynuly následující výsledky a zjištění:

Přepis rozhovorů s respondenty

1. respondent Mgr. Bohumil Kettner

Prvním respondentem byl ředitel Mgr. Bohumil Kettner. Jeho odpovědi jsou součástí Přílohy I. Pan magistr je erudovaným odborníkem na život a dílo Eduarda Štorcha. Z dotazníku se dozvídáme jeho důvody k napsání jediné monografie o Štorchovi. Jako mladý student učitelství rád četl jeho romány. Zjistil, že Štorch byl rovněž pedagog, o kterém tehdy neexistoval žádný zpracovaný životopis, neváhal a svoji diplomovou práci zasvětil právě jemu. Po úspěšném obhájení diplomové práce využil nabídku nakladatelství Albatros rozšířit tuto práci a napsat monografii. Tak vznikla jediná publikace Kdo byl Eduard Štorch? Dle vyjádření autora knihy práce na této významné monografii trvala několik let vzhledem k obšírnosti získaného materiálu.

Podle názoru pana magistra, který vyplývá z jeho dlouhodobého bádání, byl Eduard Štorch člověk pokrokový, nesmírně ctizádostivý, velmi empatický a snažil se maximálně pomoci slabším. Na druhou stranu ho ale také hodnotí jako velikého puntičkáře, mnohdy ironického, zarputilého a umíněný – ale to vždy, když se snažil cokoli smysluplného prosadit a narážel na byrokratická nepochopení. Jako učitel se snažil dělat pro děti opravdu maximum – moc si přál, aby se děti mohly učit venku (zejména ty městské), založil Dětskou farmu. A také se nikdy nevzdával.

V čem tedy konkrétně vidí Eduarda Štorcha jako moderního pedagoga? Především v tom, že chtěl učit jinak – pro děti přitažlivěji, než bylo zvykem. Chtěl, aby učitel byl

pro děti nejen učitelem, ale i jakýmsi respektovaným kamarádem, aby si uměl s dětmi i hrát. Naprosto pokroková byla jeho Dětská farma na Libeňském ostrově, kde si vlastními silami vybudovali chatku, učili se obdělávat půdu a pěstovat zeleninu – ale učili se i matematiku v přírodě.

Jedna z otázek se týká toho, zda osobnost Eduarda Štorcha může být pro dnešní pedagogii příkladem. Mgr. Kettner odpovídá, že by měla být. Především v tom, že by měli mít chuť dělat pro děti něco navíc – a to i mimo vyučovací hodiny. Inspirací by mělo být Štorchovo motto „nikdy se nevzdávej“. Podle něj by bylo ideální převzít také jeho důslednost, pečlivost, odhodlanost a lásku ke své profesi.

Další z otázek byla schopnost aplikovat Štorchovy metody práce s dětmi i do současné výuky. Dle názoru Mgr. Kettnera řada učitelů přistupuje dětem jinak než v polovině 20. století. Na jeho škole nazvali vzdělávací program Škola pohody. Chtějí, aby se zde všechny děti – nadané, méně nadané i nenadané – cítily dobře a zde je právě důležitý přístup učitele. Řada tříd se svými vyučujícími vyjíždí pravidelně každým rokem na ozdravné pobyty, kde vyučování probíhá v jiném prostředí, mnohdy venku. Na škole pana ředitele Kettnera zakoupili také lavičky a při pěkném počasí mají učitelé možnost některou výuku absolvovat venku. Nyní zvažují možnost zavedení tzv. venkovní učebny. Rozpracovávají projekt na vytvoření jejího zastřešení. Vše konzultují s dětmi, kterým především by měla učebna sloužit. Práce v této učebně je úplně jiná – děti i učitelé jsou si blíže. Ve všech směrech.

2. respondent Mgr. Filip Krásný

Druhý respondent výzkumu byl pan Mgr. Filip Krásný, který poskytl písemné odpovědi, které jsou součástí Přílohy II. Byl autorem výstavy 140 let Eduarda Štorcha v muzeu v Podbezdězí (více v kapitole 3.1.3.2 Terénní výzkum). V první části dotazníku jsou zodpovězeny otázky týkající se důvodu vzniku a náročnosti přípravy takovéto výstavy. Hlavním motivem byla důležitá výročí spjatá s životem Štorcha – v roce 2018 to bylo 140 let od jeho narození a dále 100 let od světově nejznámější knihy lovci mamutů. Výstava byla i mediálně podpořena a vzhledem k zájmu veřejnosti byla nakonec i o dva měsíce prodloužena. Jak pan magistr zdůraznil – výstava

byla v duchu Štorchova pedagogického odkazu koncipována jako naučná i zábavná zároveň. V muzeu v budoucnu plánují další projekty, ve kterých se tato významná osobnost jejich regionu dále objeví (další výstava, přednáška o životě a díle).

Autor výstavy popisuje i osobní postoj – podle jeho názoru je Štorch sice obecně známý (zvláště jeho díla pro děti a mládež), nicméně jeho osoba zůstává zahalena tajemstvím. Sám je inspirován jeho nadčasovým pojetím vzdělávání dětí, mládeže a vlastně i dospělých. Štorchovo pokrokové myšlení v jeho době může podle jeho názoru obohatit i dnešní generaci (dětí, učitelů) v těchto směrech: Štorch vyučoval nejraději v přírodě, historii a prehistorii vykládal přímo na archeologických lokalitách. Nesnášel biflování v lavicích a veřejně kritizoval poměry v tehdejším školství. Dokonce založil tzv. Dětskou farmu, místo, kam děti dobrovolně docházely ve volném čase. Pod Štorchovým vedením si zde samy vybudovaly zázemí, probíhala zde výuka, sport a hry. To se však nelíbilo vyšším místům, které projektu házelo klacky pod nohy, až byl nakonec nadčasový projekt Dětské farmy proti Štorchově vůli ukončen. Dle názoru pana Mgr. Krásného se současné české školství od předválečných dob posunulo jen nepatrně. Přál by tedy nám všem více Eduardů Štorchů.

Poslední otázka se týkala toho, zda pan magistr souhlasí s tím, jestli je možné aplikovat Štorchovy pedagogické postupy i do dnešní výuky např. přírodovědných předmětů a zda si mohou vzít dnešní pedagogové z jeho osobnosti příklad a konkrétně v čem. Jeho odpověď zněla: jednoznačně v pojetí vzdělávání formou prožitku. A také vlastně v samotné osobě Štrocha jako učitele, kterého děti milovaly a zároveň si ho vážily a chovaly k němu patřičný respekt. Podle něj Eduard Štroch zkrátka a v nejlepším významu slova uměl naučit – výkladem nad archeologickou sondou, praktickou ukázkou pravěké dovednosti, vycházkou na hrad či do přírody.

3. respondent Mgr. Daniel Pražák

Posledním z oslovených byl Mgr. Daniel Pražák, který představil na navštíveném Podvečeru s Eduardem Štorchem projekt e- verze knihy Dětská farma (více v kapitole 3.1.3.2 Terénní výzkum). Po osobním setkání byl osloven, zda je ochoten písemně zodpovědět otázky, které jsou přiloženy jako Příloha III.

Písemné odpovědi nebyly zcela vyplněny. Dozvídáme se z něj, že město Hořice poskytlo autorská práva na verzi e-knihy Dětská farma na dva roky. Kniha je určena pro každého koho zajímá vzdělávání, výchova, alternativy a Eduard Štorch jako takový. Pedf UK přispěla formou studentského vědeckého grantu na digitalizaci, město Hořice zdarma poskytlo licenci a zaplatilo právní firmě za tvorbu smlouvy.

4. respondentka Věra Štejnarová

První respondentkou byla paní Věra Štejnarová, která je v současnosti průvodkyní muzea Eduarda Štorcha a Karla Zemana v rodné Ostroměři. Respondentka je pamětnicí Eduarda Štorcha. Rozhovor s ní je vložen jako Příloha IV. Pamětnici bylo v době rozhovoru 85 let (ročník 1933). Podle jejích slov byla ve věku cca 12 let, když jako malá vidávala Eduarda Štorcha. Nicméně vzhledem k jejímu nynějšímu pokročilému věku mohou být odpovědi zkreslené. Rozhovor byl tedy zaměřen i na současný stav muzea věnovanému rodáku Štorchovi.

Z rozhovoru vyplývá, že Eduarda Štorcha si matně pamatuje jako malé děvče. U místních dětí prý budil respekt. Znalý ho jako učitele a pokud se s ním setkali poblíž jeho rodného domu u potoka Javorky, raději se před ním schovaly, neboť se obávaly, že je by je mohl chtít učit.

Dále popsala obtíže při vedení muzea, a to různé krádeže vystavených Štorchových exponátů (knihy, busta). Muzeum však prošlo nedávnou rekonstrukcí a je tedy stále k dispozici jako turistický cíl (více o muzeu v kapitole 3.1.3.2 Terénní výzkum).

5. respondentka Vlasta Špitálníková

Posledním respondentem byla paní průvodkyně paní Vlasta Špitálníková v muzeu v Lobči. Přepsaný rozhovor je vložen jako Příloha V.

Rozhovor byl zaměřen na pamětníky Eduarda Štorcha. Průvodkyně uvedla, že v Lobči se nachází rodina Šimonkova, která měla s rodinou E. Štorcha vzdáleně příbuzenský vztah. Štorchovi využívali svoji postavenou chatu jako letní sídlo, které s rodinou v minulosti Šimonkovi sdíleli. Dále vypovídá o nedávné návštěvě jedné nejmenované paní, která navštívila muzeum a vzpomínala na zážitky s E. Štorchem. Byla žákyní

místní školy a její bratr si vzpomínal, jak byl Štorch aktivní. Neváhal vyrušit výuku a vyučování se snažil směřovat ven, ačkoliv nebyl učitelem. Byl nazván v rozhovoru jakýmsi „rušitelem a také „zlodějem dětí“, jelikož před školou děti motivoval k aktivnímu sběru pazourků v okolí. Byl popsán jako opravdový srdcař, neváhal prý koupit žákům do školy lyže, aby mohly zakusit všechny lyžařské kurzy na horách a také jim prý rád předčítával ve škole své povídky a zadarmo rozdával dětem své knihy. Paní Špitálníková sdělila, že tradiční sbírání pazourků (tzv. pazourkování) je dodnes každoroční tradiční akcí v Lobči, o tuto událost bývá velký zájem.

Lokality terénního výzkumu

1. lokalita Muzeum Eduarda Štorcha a Karla Zemana, T. G. Masaryka 121, Ostroměř

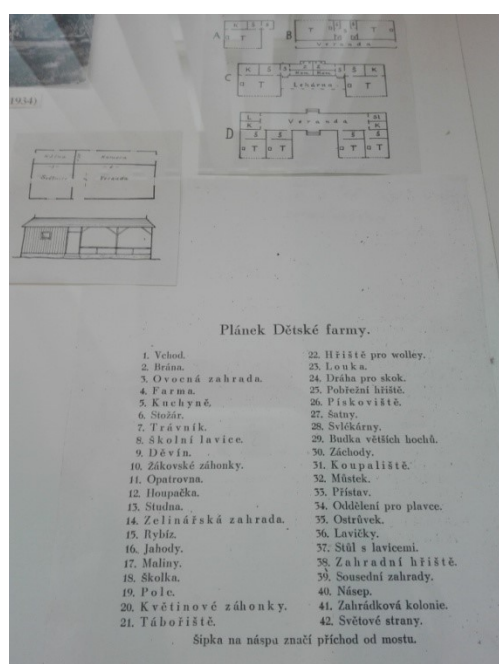
První navštívenou lokalitou bylo dne 3. 8. 2018 rodné město Eduarda Štorcha - Ostroměř. Významný rodák je zde připomínán nepřehlédnutelnou bustou. Podle informací místní průvodkyně muzea byla původně bronzová busta od akademického sochaře Josefa Bílka vytvořena v roce 1978 a umístěna u bytových domů blíže hlavní silnici protínající Ostroměř. V roce 2008 došlo k jejímu přemístění do parčíku před základní školou nesoucí název po Eduardu Štorchovi (znakem školy je mamut). V roce 2011 však byla odtud odcizena. Podle původního sádrového modelu je vyrobena současná busta z laminátu (obr. 1).

Obr. 1. Busta Eduarda Štorcha, Ostroměř (autor: I. Duspivová).

Informace a pozůstalost po Eduardu Štorchovi jsou shromážděny v místním muzeu E. Štorcha a K. Zemana. V Příloze I je zaznamenán rozhovor s pamětnicí a průvodkyní tohoto muzea. Mezi vystavenou pozůstalost patří: psací stůl, židle, původní jsou i křesla a knihovna včetně kalamáře E. Štorcha. Expozici dále tvoří jeho knihy, fotografie, učebnice a další dokumenty. V muzeu jsou vystaveny i následující kopie dokumentů: Plánek Dětské farmy, Požadavky na učitele eubiotiky, Pražská soustava základního školství – Plán od E. Štorcha, Vysvědčení o způsobilosti k vyučování na obyčejných školách obecných z roku 1900, Vysvědčení o způsobilosti k vyučování na školách měšťanských z roku 1902, Potvrzení ze zkoušky ze slovenského jazyka z roku 1920, Jmenování definitivním ředitelem měšťanské školy v Praze z roku 1935, Policejní odhláška.

Na obrázku 2 je zaznamenán Plánek Dětské farmy, který je tvořen výčtem jednotlivých jejích částí. Eduard Štorch byl velmi precizní a zaznamenal veškeré zařízení farmy (houpačka, studna, květinové záhonky, pískoviště, dráha pro skok atd.)

Obr. 2. Plánek Dětské farmy, Ostrov. Na plánu jsou naznačeny půdorysy objektů na Dětské farmě a ve 42 bodech jednotlivé části, které jí tvořily (autor: I. Duspivová).

Zajímavý je i pohled E. Štorcha na učitele zabývající se oblastí eubiotiky. V muzeu jsou vystaveny výše zmíněné Požadavky na učitele: *Z kompetence vyloučíme učitele nestálé povahy, slabého charakteru, vnitřní rozervance, nevlídné mravouky, lidi s nečistým poměrem k druhému pohlaví nebo s nespořádanými rodovými poměry.*

Dále Štorch načrtl i Pražskou soustavu základního školství v plánu (obr. 3). Zde je vyobrazen jeho navrhovaný systém a pojmenované typy školských zařízení. Členil žáky na *dítě normální, abnormální, málo nadané*. V jeho soustavě je škola obecná, Přípravka, Třídy podpůrné pro děti málo nadané, Třídy speciální pro děti slabomyslné, Třídy speciální pro děti hluché, slepé, zmrzačené. Žáci pak mohou v systému pokračovat Školy měšťanské, Školy střední a lycea, Třída doplňující, Odborné školy, Řemesla, Praktická zaměstnání vůbec. Prostupnost označil šipkami.

Obr. 3. Pražská soustava základního školství, Ostroměř. Eduard Štorch byl pokrokový i v tom, že neváhal navrhovat například i systém vzdělávání tehdejšího školství. Děti dělil na normální, abnormální, málo nadané. Nezapomínal ani na děti s handicapem (autor: I. Duspivová).

Muzeum představuje i další exponáty například: Dotazník na lyžařský kurz, Legitimaci pro lyžařský kurz, Pracovní učebnice dějepisu, Školní dějepis v theorii a praxi, Tábornickou příručku, Ilustrované přednášky (obr. 4). Tyto vystavené předměty dokazují Štorchovu velkou šíři jeho pedagogické činnosti.

Obr. 4. Exponáty vystavené v muzeu E. Štorcha a K. Zemana, Ostroměř (autor: I. Duspivová).

Lokalita poskytuje i reálný obraz jeho pedagogického působení. Jsou zde totiž vystaveny dobové fotografie, které znázorňují například Štorcha se žáky své třídy, mezi kolegy, divadlo v přírodě nebo hodinu dějepisu na louce (obr. 5).

V Ostroměři se nachází i zajímavá naučná stezka Po stopách Eduarda Štorcha. Stezka je 5 kilometrů dlouhá a nabízí sedm informačních panelů. Na druhém zastavení je panel s názvem Rodný dům Eduarda Štorcha (obr. 6). Návštěvník si může prohlédnout budovu bývalé vodárny, kde Štorch pobýval. Budova je však nepřístupná a není zrekonstruovaná. Je chráněnou památkou ve vlastnictví obce Ostroměř.

Obr. 5. Dobové fotografie pedagogického působení Eduarda Štorcha, Ostroměři. Na fotografiích je vyobrazena reálná práce se žáky, kde je kladen důraz na výuku v přírodě (autor: I. Duspivová).

Obr. 6. Rodný dům, Ostroměř. Naučná stezka Po stopách Eduarda Štorcha a Karla Zemana zavede návštěvníky na druhé zastavení k rodnému domu E. Štorcha – bývalé vodárně, která je zapsána jako chráněná památka a je ve vlastnictví obce Ostroměř. Poblíž se nachází říčka Javorka, ze které se čerpala voda pro parní lokomotivy. Otec E. Štorcha pracoval jako dozorce parního stroje ve vodárně, matka byla v domácnosti s prvorozeným bratrem Gustavem (autor: I. Duspivová).

2. lokalita Muzeum Eduarda Štorcha, Lobeč 43

Druhou zkoumanou lokalitou byla obec Lobeč u Mšena. Tento kraj byl pro manžele Štorchovi srdeční záležitostí. Cílem návštěvy byl záznam a popis těchto míst: muzeum Eduarda Štorcha, bývalé letní sídlo manželů Štorchových, hrob na místním hřbitově. A pořízení (video) interviu s průvodcem zdejšího muzea Eduarda Štorcha.

Muzeum Eduarda Štorcha se nachází v centru obce v bývalé měšťanské škole. Je rozděleno do dvou částí (místností). V první části nalezneme informace o Štorchovi, včetně jeho pozůstalosti. V druhé části je umístěna audiovizuální technika pro projekci jeho zfilmované tvorby. Toto muzeum je hojně navštěvováno školami, je zde možnost přenocování pro školní skupiny.

V přízemí budovy před vchodem do muzea je vystavena busta Eduarda Štorcha. V prvním patře muzea návštěvníka zaujme vystavený psací stůl E. Štorcha (u kterého sepsal román Minehava), psací potřeby (na psací ploše se nachází původní sešit s vlastními zápisky), nad stolem dominuje jeho velká zarámovaná fotografie z roku 1952 (obr. 7).

Obr. 7. Původní pracovna Eduarda Štorcha, Lobeč. Pracovna Eduarda Štorcha pochází z jeho letního sídla v Lobči č. p. 4. U vystaveného stolu sepsal román Minehava, na psací ploše je původní sešit s vlastními zápisky, na stěně fotografie z roku 1952. Okolo jsou vystaveny písemnosti z jeho života, náčrty nalezených pazourků z okolí Lobče a také jeho korespondence (autor: I. Duspivová).

Okolo vystavené pracovny jsou na zdech vyvěšeny další písemnosti z jeho života, např. tzv. List domovský – jimž hlavní město Praha potvrdilo právo domovské (byl zapsán v matrice jako příslušník v obci Praha), List domovský z obce Bělá, dále rodný list (obr. 8), křestní list, jeho náčrty nalezených pazourků.

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA
Místní NÁRODNÍ VÝBOR v Ostroměři
OKRES Hořice v Pálkub.

RODNÝ LIST

RODNÉ MATRICE FARNÍHO ÚRADU CÍRKVE římsko-katol.
v Lobčevicích

VE SVAZKU XII . ROC. 1878 NA STRANĚ 83 POD ČÍS. RADOVÝM 12.
JEST ZAPSÁNO

Den, měsíc a rok narození	10. dubna 1878, slovy: desátého dubna jedenáctého měsíce sedmdesát osmi
Místo narození	Ostroměři č. p. 95, okres Hořice v Pálkub.
Jméno a příjmení dítěte	Eduard Štorch
Pohlaví	mužské
Národní občanství	československé
Jméno a příjmení, den, měsíc, rok, místo narození, povolání a bydliště otce, jméno a příjmení jeho rodičů	Vojtěch Štorch, dorozce farního školy v Ostroměři č. p. 95, syn Václava Štorcha a Anny, roz. Povolné.
Jméno a příjmení, den, měsíc, rok, místo narození, povolání a bydliště matky, jméno a příjmení jejích rodičů	Anna Štorchová, roz. Ulrychová, v domácnosti v Ostroměři č. p. 95, dávka Františka Ulrycha a Kateřiny, roz. Mádlové.
Poznámky	

v Ostroměři dne 10. srpna 1938
M. P. Pálková

Obr. 8. Rodný list Eduarda Štorcha, Lobeč. Z rodného listu E. Štorcha se dozvídáme, že se narodil 10. 4. 1878 v Ostroměři č. p. 95, jeho otec se jmenoval Vojtěch Štorch a byl synem Václava Štorcha a Anny roz. Povolné a jeho matka se jmenovala Anna Štorchová roz. Ulrychová a byla dcerou Františka Ulrycha a Kateřiny roz. Mádlové (autor: I. Duspivová).

Součástí expozice je i Štorchova korespondence, a to od bývalých žáků a od pánů Josefa Šimonka, Aloise Jecha a Zdeňka Buriana. Z korespondence se Z. Burianem se dozvídáme adresu E. Štorcha – ulice Elišky Krásnohorské 10, Praha 1 a dále například, že žáci jednotřídní školy v Lobči mu darovali přes tisíc nasbíraných pazourků.

V této místnosti žákům tehdejší místní občanské školy vyprávěl o mamutech a učil je rozpoznávat pazourky. Muzeum informuje návštěvníky i o zmíněném románu

Minehava, který napsal právě zde v Lobči. Popisuje v ní příběh ženy z lobečského okolí – Pustého vrchu, kde vlastnil svůj domek. Informační tabule se zmiňuje i o historii získaného domku: místní rodina Šimonkova věnovala manželům Štorchovým pozemek, na kterém si postavili tento dřevěný domek, nyní s číslem popisným 4 (obr. 9). Toto letní sídlo není zpřístupněno veřejnosti. Z toho domku jsou zapůjčeny rodinou Šimonkovou osobní věci do muzea. Štorchova žena pocházela z blízkých Libovic a domek obývali v letních měsících. Eduard Štorch se zde věnoval sběru pazourků, byl i součástí kulturního života – navštěvoval místní sokol a obecnou školu. Po zdravotních problémech prý rád vysedával v prosklené verandě u stolu s teplým čajem, dýmal svoji fajfku a pozoroval okolí Pustého vrchu, kde skotačily místní děti. Ti se stali inspirací jeho posledního románu Minehava, který vyšel v roce 1950, osm let před spisovatelovou smrtí.

Obr. 9. Letní sídlo manželů Štorchových, Lobeč č. p. 4. V dřevěném domku napsal spisovatel Eduard Štorch jeden z jeho románů – Minehava. Veřejnosti je chata v současnosti nepřístupná (autor: I. Duspivová).

Muzeum nabízí k zakoupení i různé suvenýry Eduarda Štorcha. Jedna z novinek tohoto roku je poštovní známka vydaná dne 4. dubna 2018 pod názvem: Osobnosti: Eduard Štorch (obr. 10). Tato poštovní známka byla vydána k připomínce toho významného spisovatele a archeologa. Graficky zobrazuje v levé části pohled do tváře Eduarda Štorcha v jeskyni s odleskem „pravěkého ohně“, v pravé části s výhledem do krajiny se dvěma mamuty. Autorem tohoto návrhu je Zdeněk Daněk. Společně se známkou

byla vydána i obálka prvního dne vydání v nákladu 3 200 kusů.
(zdroj:<http://newsphila.blogspot.com/2018/04/cesko-nove-postovni-znamky-cz-0976.html>).

Obr. 10. Obálka s poštovní známkou znázorňující osobnost Eduarda Štorcha vydaná dne 4. dubna 2018, Bělá pod Bezdězem (autor: I. Duspivová).

Posledním zmapovaným místem byl hrob manželů Štorchových (obr. 11). Jejich pietní místo na místním hřbitově v Lobči je stále udržované. Na hrobě se dočítáme: Eduard Štorch (10. 4. 1878 – 25. 6. 1956) – učitel, spisovatel a archeolog. Ačkoliv se v závěru svého života staral o svou těžce nemocnou manželku Boženu Štorchovou (8. 4. 1880 – 13. 3. 1961), tak ho nakonec o 5 let přežila.

Obr. 11. Hrob manželů Štorchových, Lobeč. Fotografie pořízená na místním hřbitově v Lobeči. Nápis u Eduarda Štorcha je výstižný – učitel, spisovatel a archeolog. Na památečním snímku v terénu autorka této bakalářské práce (autor: P. Duspiva).

3. lokalita Muzeum Mladoboleslavska – pracoviště Muzeum Podbezdězí, Zámek 1, Bělá pod Bezdězem

Třetí navštívenou lokalitou týkající se památky Eduarda Štorcha bylo město Bělá pod Bezdězem. Konala se zde výstava v muzeu Podbezdězí s názvem Eduard Štorch v termínu od 25. 5. 2018 do 28. 10. 2018. Připomínala 140 let od narození spisovatele Eduarda Štorcha a 100 let od prvního vydání jeho pravěkého románu Lovci mamutů. Výstava byla navštívena 23. 9. 2018. Autorem byl pan Mgr. Filip Krásný, grafické úpravě se věnoval pan Mgr. Adam Kout a instalaci exponátů provedly paní Miroslava Chadalíková a Jitka Kotková.

Muzeum Podbezdězí vyjádřilo poděkování za zapůjčení fotografií a Štorchova osobního deníku panu Mgr. Bohumilu Kettnerovi, Plakát Časová osa a model hrobu z Bubenče zapůjčil ze školní sbírky Horních Stakor Muzejní spolek Kosmonosy. Plakát Mamuti poskytl paleontolog pan Martin Souček. Repliky pazourkových nástrojů

dodal pan Petr Zítka. Obrázky z knihy Pohádka o lovcích mamutů zapůjčila paní Lucie Seifertová, autorka projektu Dějiny udatného českého národa.

Na výstavě bylo vystaveno 8 moderních tabulí týkající se Eduarda Štorcha - u některých jsou uvedeny poznámky z jejich obsahu (obr. 12):

- Lovci mamutů. 140 let od narození Eduarda Štorcha – Eduard Štorch se kdysi sám žertem nazval Edus Trychlogyt Štorchus. Jeho pokrokový a v mnohém dodnes nepřekonatelný způsob výuky žáci milovali. Záhy si získal srdce všech dětí, které se doslova předháněly v učení!
- Dětská farma
- Štorch a lyžování – dětské lyže sháněl Štorch pomocí novinové inzerce od mecenášů a dalších dárců. Později dokonce lyže s řemínkovým vázáním sám vyráběl a mohl tak zapůjčit výbavu až osmdesátce mladých úrazů. Také byl popsán osudová nehoda Štorcha na lyžích, která mu způsobila vážný úraz hlavy. Ten zapříčinil jeho nespavost, nechut' k jídlu a především neschopnost koncentrovat se na duševní práci. S následky zranění se potýkal až do své smrti.
- Spisovatel Eduard Štorch – bylo potřeba poutavě přiblížit, co archeologové vykopat nemohou – charakteristiky postav, jejich jména, vztahy, jednotlivé události, z nichž se celý příběh skládá. Perfekcionista Štorch například studuje život divochů a zvířat, vyhledává v přírodě léčivé byliny. Intenzivně konzultuje podobu knižních ilustrací s autorem většiny z nich, Zdeňkem Burianem. Hledá a nachází vlastní literární žánr, v němž dovedně kombinuje popularizační výklad s vypravěčskými prvky do podoby promyšleně komponovaného dobrodružného románu.
- Archeolog – vědecké metody i závěry jeho zkoumání se nelíbily některým profesionálním archeologům. Možná se projevila i určitá závist plynoucí z tehdy již obrovského úspěchu Štorchových románů, které k poznatkům vědy přidávaly snad až příliš mnoho z autorovy fantazie.
- Pazourky z Lobče – v závěru života se Štorch věnoval hlavně výzkumům v okolí Lobče, chata Štorchových totiž stála přímo na archeologické lokalitě. Na polích

v okolí organizoval systematické povrchové sběry, zaměřené především na pazourkové nástroje z mladší a pozdní doby kamenné.

- Knižně vydaná beletristická díla Eduarda Štorcha
- Nejen Zdeněk Burian – málo známou skutečností je, že první čtyři vydání Lovců mamutů ilustroval žák Mařákovy malířské školy Jaroslav Panuška. Se Zdeňkem Burianem navázal Štorch spolupráci až v roce 1937 při přípravě pátého vydání. Pro Štorcha typický perfekcionalismus se prosadil také v ilustracích. V dochované korespondenci mezi Štorchem a Burianem čteme spisovatelovy požadavky pro 10. vydání: zkrátit oštěp, kouř namalovat čadivější, Kopčemovi chybí kolem pasu kožešinová zástěrka apod.

Obr. 12. Výstava Eduard Štorch, Bělá pod Bezdězem. Výstava představila významnou osobnost regionu (autor: I. Duspivová).

Také zde byl vystaven plakát *Dráha dějin podle křesťanského letopočtu*, kterou sestavil Štorch pro výuku dějepisu. Součástí expozice byly dvě vitríny s vystavenými díly spisovatele Štorcha, ve kterých bylo možno shlédnout (mimo jiné) jeho originální podpis. Stejně tak i podpis ilustrátora Jaroslava Panušky na prvním vydání Lovců mamutů. Výstava byla určena i pro malé návštěvníky, kteří se zábavnou formou seznámili s hlavními hrdiny knihy Kopčemem a Veverčákem. Při odchodu byly připraveny na pokladně pazourky jako dárky pro ty, kteří znali tyto postavy. Kromě života a díla Mistra byly na výstavě představeny originální nálezy mamutích

kostí a nanejvýš vzácné chlupy mamutí srsti. Vůbec poprvé byl vystaven unikátní Štorchův osobní deník psaný od roku 1919 až do roku 1953 (obr. 13). Ten obsahuje prakticky vše, co se v té době ve Štorchově profesním i osobním životě odehrálo. Deník doposud nebyl odborné ani laické veřejnosti představen.

Obr. 13. Štorchův osobní deník, Bělá pod Bezdězem. Deník byl psán mezi lety 1919 až 1953 a v muzeu byl poprvé představen veřejnosti (autor: I. Duspivová).

4. lokalita Knihovna PedF UK, Magdalény Rettigové 4, Praha 1

Dne 26. 4. 2018 se konal v Knihovně pedagogické fakulty UK, Magdaleny Rettigové 4, v Praze 1 tematický Podvečer s Eduardem Štorchem. Tento večer měl podtitul: Vzpomínka na literárního autora a učitele. Představení digitální verze jeho knihy Dětská farma. Přednášky se zúčastnil děkan Pedagogické fakulty prof. Michal Nedělka, vedoucí katedry dějin a didaktiky dějepisu doc. Jiří Hnilica, vedoucí katedry pedagogiky prof. Stanislav Bendl a spoluautoři elektronické verze knihy Dětská farma Ota Svátek a Daniel Pražák (obr. 14).

PODVEČER S EDUARDEM ŠTORCHEM

Obr. 14. Pozvánka na Podvečer s Eduardem Štorchem, knihovna Pedf UK, Praha (zdroj: <https://knihovna.pedf.cuni.cz/img/storch-pozva%CC%81nka-final.pdf>).

Účelem tohoto tematického večera mělo být přiblížení osobnosti Eduarda Štorcha a dále i něco zcela nového – seznámení se s digitálním zpracováním jeho knihy *Dětská farma*. Podvečer byl uveden děkanem prof. Nedělkou, který upozornil na hluboký smysl tohoto setkání – měli bychom být hrdí nejen na zapomenuté osobnosti, jako byl pedagog Eduard Štorch, ale i na ty, kteří tyto osobnosti zviditelní a v dnešní době opět propagují. Pro běžnou populaci je Eduard Štorch znám jako spisovatel dobrodružných románů z pravěké historie a málokdo o něm ví, že jeho záběr činností byl mnohem obsáhlejší. Profesor Nedělka potvrdil, že o Štorchově pedagogické činnosti se v dějinách pedagogiky dříve nevyučovalo, nebyla tedy možnost se s jeho reformním úsilím blíže seznámit.

Večer pokračoval přednáškou docenta Jiřího Hnilici, který se zabýval otázkou Kdo vlastně byl Eduard Štorch? Během diskuze bylo zmiňováno, že existuje pouze jediná rozsáhlá kniha zabývající se životem této osobnosti, a to od Bohumila Kettnera s názvem „*Kdo byl Eduard Štorch?*“. V podstatě se přesně neví, jaká osobnost Štorch přesně byl. Štorchova pozůstalost se nachází hlavně v Národním památníku písemnictví. Popis jeho osobnosti vychází pouze ze známých aspektů, a není zasazen do kontextu dějin zvláště 20. – 30. let v období vzniku samostatného Československého státu. Panuje však všeobecný názor, že Eduard Štorch byl komplikovanou a zároveň velmi výraznou osobností. Velký vliv na jeho činnost měly životní zkušenosti již od začátku jeho učitelské dráhy. I na této přednášce byla probírána jako klíčová

jeho praxe v „menšinovém“ školství. Kvůli svému politickému radikalismu se ocitl na Mostecku a stal se učitelem v soukromé české škole v německém prostředí. Zde získal přesvědčení, že škola může proměnit kvalitu života dětí zevnitř, učitel podle jeho názoru má možnost formovat osobnost svěřeného dítěte. Působil i v další průmyslové oblasti, a to v obecné škole Praze – Libni.

Dalším diskutovaným faktem byla skutečnost, že pedagog Štorch učil formou prožitků (tzv. zážitková pedagogika). Jako příklad byla uvedena aktivní archeologie se svými žáky, kteří tak mohli lépe porozumět zaniklé pravěké době. Dále bylo na přednášce zdůrazněno, že Eduard Štorch byl přesvědčený evolucionista (věřil ve vývoj a evoluci organismů). Ve svém přesvědčení byl radikální a prosazoval jako první vyučovací látku v dějepisu pravěkou dobu právě chronologicky podle evolučního vývoje. Byl tedy velkým aktivistou společenských reforem, zvláště v dějepisu. Jako další příklad bylo uvedeno rovněž prosazení občanské nauky ve výuce.

Štorch se snažil vzdělávat mimo školu právě svou nejnámější činností – literární tvorbou, kterou propagoval hlavně dobu pravěkou. Jeho literární činnost byla podpořena spoluprací se Zdeňkem Burianem, který vytvořil věrné obrazy pravěku. Tímto opravdu strhl zájem veřejnosti, mladí čtenáři mohli tuto dobu opravdu „prožívat“ formou své fantazie, her a podobně.

Na přednášce byl částečně probírán i jeho osobní život. Vliv na orientaci jeho práce s dětmi mělo i bezdětné manželství s manželkou Boženou. Jeho žena mu byla velkou podporou, podílela se na korekturách jeho textů, pracovala na Dětské farmě, podnikala dobrodružné táboření v přírodě podobně. Docent Hnilica se zmínil o tom, že Štorch byl autodidaktik, sám se vzdělával a nikdy nedosáhnul vysokoškolského vzdělání. Byl radikálním socialistou, po druhé světové válce se přiklonil ke komunistické ideologii. Dožíval tehdy jako osamělý muž, i když ve 30 - tých letech se stal uznávaným spisovatelem. Jeho komplikovaná povaha způsobila, že měl konflikty s úředníky, se kterými často jednal. Byl to solitér, který žil v dramatickém období 20. let 20. století a kritická literatura shrnující úplné zpracování jeho života v podstatě na trhu chybí. Nelze tedy přesně vystihnout, kdo byl Eduard Štorch.

Podvečer pokračoval přednáškou prof. Stanislava Bendla, který uvedl, že Štorchovo dílo je v podstatě ohromné a těžko prostudovatelné. Nejvíce se Štorch cítil pedagogem a nejméně úspěšný byl v archeologii. Charakterizoval jeho osobnost jako pokusníka, reformátora, utopistu, snílka, který měl komplexní přístup k práci (nastudoval mnoho zahraničních materiálů a zdrojů informací). Jeho záběr měl sociální rozměr. Nicméně nakonec bylo jeho dílo z velké části zapomenuto. Eduard Štorch byl autorem dvou sociálně – pedagogických studií, které v podstatě zahrnovaly vědu i výzkum v jeho pedagogické činnosti. Profesor Bendl při diskuzi vyzdvihl, že jako mladý učitel prováděl Štorch výzkumná šetření až tisíců rodin a získané údaje statisticky zpracovával. Získával tím údaje, podle kterých poznal daný kraj, ve kterém učil (konkrétně Mostecko) jeho zvyky, mravy atd. Zjistil, že jeho žáci na Mostecku trpí hladem, únavou a nespavostí. Sociální a sociologická otázka se prolínala s pedagogickou – zjistil, že i tyto zbídačené děti jsou schopny výchovy. Díky těmto jeho osobním průzkumům formou anket se mohl stát důvěrníkem dětí. Pořádal dobrovolné besedy po škole, které postupně získaly u žáků úspěch. Mohl tedy analyzovat stav a hlavně vždy docházel k určitým závěrům a návrhům řešení dané situace. Extrémní závěry se týkaly pojmu eugenetiky (nauka o správném zrození člověka), podle které navrhoval, aby se nerodily děti zpustlým jedincům ve společnosti. Eugenetika byla spojena s pojmem eubiotiky (nauky o zdravém životním stylu), kterou Štorch prosazoval. Těmito pojmy se zabýval komplexně, studiem vztahů.

V přednášce byla představena tzv. Dětská farma, na níž výuka začala 22. 5. 1926. Při farmě tedy vznikla současně i škola v přírodě. Farmu charakterizoval „rodinný život“, hospodařilo se na ovocné zahradě, zelinářských záhonech, součástí byla kuchyně, farma se zvířaty podobně. Škola v přírodě byla školou činnou, díky níž si žáci upevňovali pracovní návyky, skromnost, tělesné zdraví, důraz byl kladen i na individuální schopnosti jedinců. Cílem Dětské farmy byl harmonický vývin mladého člověka.

Podvečer byl zakončen výstupem mladého žáka Gymnázia Přírodní škola, Otou Svátkem a studentem PedF UK Mgr. Danielem Pražákem, kteří jsou spoluautoři elektronické verze knihy Dětská farma. Kniha je momentálně přístupná veřejnosti na webových stránkách www.otevreno.org.

Shrnutí výsledků

Na závěr výsledků výzkumu bych shrnula podstatné body výzkumu. Spisovatel Mgr. Kettner napsal pouze jedinou monografii týkající se života Eduarda Štorcha. Štorcha považuje za moderního pokrokového pedagoga, který může být příkladem i dnešním učitelům. Uvedl i několik Štorchových negativních vlastností, které mu jeho práci znesnadňovaly.

Respondent Mgr. Krásný rovněž vyjádřil souhlas s tím, že Štorch byl pokrokový a nadčasový pedagog aplikující výuku formou prožitků. Tato metoda zážitkové pedagogiky může být dnešním učitelům podle jeho názoru vzorem.

Mgr. Pražák neodpověděl na otázky týkající se názoru na Štorchův odkaz nebo přínos dnešním vyučujícím. Nicméně jako mladý student se stal spoluautorem elektronické verze knihy Dětská farma, a tak zpřístupnil veřejnosti toto Štorchovo pedagogicky významné dílo o první škole v přírodě v Čechách.

Průvodkyně muzea v Ostroměři paní Věra Štejnarová si vzpomněla na své dětství, ve kterém si velmi mlhavě vybavila obraz Eduarda Štorcha, kterého charakterizovala jako učitele, ke kterému ona a její vrstevníci chovali velký respekt.

Druhá průvodkyně muzea v Lobči paní Vlasta Špitálníková popisovala Štorcha podle dostupných zdrojů jako velmi aktivního a angažovaného člověka, který neváhal žáky místní školy materiálně podporovat, motivovat a nadchnout k volnočasovým aktivitám.

Dále byl proveden výzkum v terénu, který zahrnoval zmapování dvou muzeí věnovaných E. Štorchovi. Exponáty v muzeích tvořily převážně vystavené dobové fotografie pedagogické činnosti, úřední dokumenty a korespondenci, pozůstalost a literární díla.

Výstava v muzeu Podbezdězí přinesla na informačních tabulích několik zajímavých informací charakterizujících jeho povahu a vlastnosti, pedagogickou a literární výjimečnost. Štorchovi žáci jeho pokrokový a v mnohém dodnes nepřekonatelný způsob výuky milovali. Spisovatel Štorch poutavě přibližoval mládeži to,

co archeologové vykopat nemohou – charakteristiky postav svých literárních děl, jejich jména, vztahy, jednotlivé události, z nichž se celý příběh skládal. Výstava prezentovala Štorcha také jako velkého perfekcionista.

Tematická přednáška v knihovně Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy se konala za účasti několika hostů, kteří se snažili objasnit osobnost Eduarda Štorcha. Ti ho označili například jako zapomenutou osobnost, o které se přesně neví, jaká byla. Nicméně z několika málo zdrojů ho podle jejich názoru můžeme označit jako osobu komplikovanou, ale velmi výraznou, radikální, aktivní ve společenských reformách. Byl přesvědčeným evolucionistou, byl autodidaktik bez vysokoškolského vzdělání a snažil se učit žáky formou prožitků. Byl pokusníkem, reformátorem, utopistou, snílkem. Měl komplexní přístup k práci (nastudoval mnoho zahraničních materiálů a zdrojů informací). Jeho záběr měl sociální rozměr. Nicméně nakonec bylo jeho dílo z velké části zapomenuto.

4. Diskuze

Eduarda Štorcha můžeme podle mého názoru považovat za moderního pedagoga. K tomuto zjištění jsem došla na základě prostudování dostupných publikací a článků z různých periodik. Musím podotknout, že zdrojů o jeho osobě a činnosti však na trhu není mnoho. Z jakého důvodu není jeho biografie rozsáhlejší? Můj pohled je takový, že fungoval v době, která jeho činností příliš nepřála. Ačkoliv byl několikrát ohodnocen literárními cenami, například na výstavě k jeho 140- tým narozeninám, byla zaznamenána informace, že vědecké metody i závěry jeho zkoumání se nelíbily některým profesionálním archeologům. Možná se projevila i určitá závist plynoucí z obrovského úspěchu Štorchových románů, které k poznatkům vědy přidávaly snad až příliš mnoho z autorovy fantazie. Štorch byl tedy jako mezi mlýnskými kameny. To se projevovalo mizivou podporou jeho reformních snah ze strany úřadů a zmíněnou závistí kolegů. Možná, že ve své době díky svým názorům a práci až příliš „vyčníval z davu“, což nebylo žádoucí. Zároveň byl však velmi oblíbený učitel a spisovatel. Je tedy možné, že toto vše se odráželo ve skutečnosti, že jeho životopisná a pracovní data nebyla zpracována v období po jeho smrti. Pan Mgr. Kettner ještě zmínil jednu zajímavost, která mohla hrát roli. Eduard Štorch vyslovil přání, že jeho životopisné údaje mají být sepsány až 30 let po jeho skonání. I v této době se tedy o něm někteří respondenti nebo hosté přednášky zmiňovali jako o tajemné osobě, o které toho příliš nevíme.

Na druhé straně se však můžeme podle jeho širokého záběru činností, na základě jeho korespondencí se žáky, kolegy a přáteli, z fotografií a některých dalších pramenů, ve většině případů shodovat na některých charakteristikách jeho osobnosti. Například podle pana Mgr. Kettnera byl Štorch pokrokový člověk, a to díky své ctižádosti, empatii a chuti pomáhat slabším. Také se nikdy nevzdával a pro děti se snažil dělat maximum. Především chtěl učit jiným způsobem, chtěl být pro děti nejen klasickým učitelem, ale i přítelem. Myslí si, že jeho osobnost by měla být vzorem i pro dnešní pedagogy, například v mimoškolních aktivitách, v jeho důslednosti a odhodlanosti. S tímto názorem lze jen souhlasit.

Rovněž Svobodová (1998) se domnívá, že byl Eduard Štorch člověk obětavý a také tvořivý učitel. Mezi jeho vlastnosti patřila poctivost, silné sociální cítění a aktivita spojená s účastí v různých hnutích usilujících o prosazení sociálních práv. Byl rovněž jedním z aktérů hnutí pokusných škol, iniciátorem kulturních akcí pro učitele a autorem mnoha návrhů na změny ve školství. Byl to člověk laskavý, statečný a velice pracovitý, o němž se dá bez nadsázky říct, že svůj život věnoval práci s dětmi a pro mládež. Dokázal opakovaně překonávat nepřízeň úřadů, prohry a překážky, aniž by se vzdal svých zásad čestného jednání, smyslu pro spravedlnost a ideálů mírového života. V tom lze vidět jeho pedagogické poselství.

Jaké však byly jeho negativní stránky? Je zřejmé, že jeho názory byly někdy utopistické. Zvláště v knize *Dětská farma* představuje ideální soužití rodin podle zásad eubiotiky, ale toto nebylo uskutečnitelné. Tyto jeho představy ho ukazovaly jako blouznivce a snílka, ačkoliv byly zčásti pochopitelné a byly míněny v dobrém slova smyslu. Eduard Štorch byl také výrazně puntičkářský, potrpěl si na precizních záznamech a kreseb, apod. Tato vlastnost ho tedy mohla stát mnoho času. Víme o něm, že byl i osobou radikální i konfliktní, která si svým nekompromisním postojem vytvořila řadu nepříjemných situací. Nemůžeme ho tedy považovat za člověka dokonalého nebo bezchybného.

V čem je Štorch i v dnešní době přínosný? Shodla bych se s některými názory, že je velmi inspirativní nastudovat si jeho aktivity s mládeží, které podporovaly projektové vyučování. Štorch se opravdu zasloužil už na začátku 20. století o propagaci zážitkové pedagogiky v dnešním slova smyslu. Dále se dětem věnoval i v mimoškolním čase, neváhal se opravdu důkladně sám vzdělávat a své poznatky se snažil šířit kolegům v oboru i veřejnosti. Za jeho hlavní přínos považuji propagaci pobytu v přírodě včetně tělesné zdatnosti, která chybí i v současném školském systému. Respondent pan Mgr. Krásný také zmínil, že způsob výuky našeho významného pedagoga souvisel se vzděláváním formou prožitku. Průchy (1995) vysvětluje, že projektová metoda je vyučovací metodou, již jsou žáci vedeni k řešení komplexních problémů a získávají zkušenosti praktickou činností a experimentováním. Projekty mohou mít formu integrovaných témat, praktických problémů za životní reality nebo praktické činnosti, vedoucí k vytvoření nějakého výrobku, výtvarného či slovesného produktu.

Je tedy zřejmé, že Štorchova pedagogická práce byla na projektových metodách se žáky založena a i v dnešní době přináší mnoho k zamyšlení a zároveň i k aplikaci do výchovně – vzdělávacího procesu.

Pan Mgr. Krásný rovněž hodnotil Štorchův přínos v nadčasovém pojetí vzdělávání, mládeže a dle jeho mínění i dospělých. Podle jeho názoru může obohatit i dnešní generaci dětí i učitelů, například ve výuce v přírodě (výklad dějepisných událostí na konkrétních lokalitách apod.). Mezi další inspiraci pro dnešní pedagogickou obec uvedl kupříkladu vyhýbání se nepřiměřenému mechanickému učení, zabývání se hodnocením nevhodných poměrů ve školství, založení školy v přírodě.

Podle Kubcové (2006) Štorch chápe svou úlohu pedagoga velmi široce, ne pouze jako roli kantora stojící před třídou. Snažil se vychovávat děti ve škole i mimo školu, věnoval tomuto cíli veškerý svůj volný čas. Velice stál o to, aby se žáci mohli vzdělávat i prakticky a byli tak připraveni na své budoucí povolání.

Čím tedy stále Štorch i nadále podněcuje? Respondenti i autoři literárních zdrojů se shodují v tom, že Eduard Štorch se vyznačoval komplexem vlastností, které ve výsledku vedly k tomu, že i v současnosti je stále inspirátorem v oblasti pedagogiky.

Podle Kubcové (2006) je povolání pedagoga velmi náročné, jedná se o „poslání“. Role pedagoga sahá mnohem dále než jen ke vstupním dveřím do třídy. Pedagog je v každodenním kontaktu se žáky, pomáhá jim řešit jak problémy z osobního života žáků a tím i získává pedagogická úloha novou dimenzi. Příběh Eduarda Štorcha ukazuje neuvěřitelnou životní sílu a energii, optimismus a nezdolné nadšení tohoto významného pedagoga pro mládež.

Hodnocení názorů není snadné, ale z dostupných zdrojů a názorů jednotlivců je patrné, že Eduard Štorch byl opravdu prototypem moderního pedagoga. Hlavním rysem bylo jeho pedagogické nadání. Průcha (1995) tímto nadáním označuje skutečnost, že v pedagogických dovednostech učitele se výrazně uplatňují aspekty vrozené, tedy nikoli získané profesní přípravou pro činnost pedagoga. Pojem se používá

v debatách o tom, zda pedagogická činnost je spíše uměním (tedy větší nadání, talentu) nebo vědou (tedy souborem postupů, které lze nacvičovat, analyzovat, záměrně utvářet).

Kromě vlastního pedagogického nadání Štorcha motivovalo k jeho aktivitě i období začátku 20. století, období plné nadšených pokusů o opravu školy. Patřil k těm, kteří si neváhali vyměňovat názory na to, jak by měla škola vypadat, snažil se publikovat, srovnávat, zkoušet a experimentovat. Svobodová (2006) také poukazuje na skutečnost, že Eduard Štorch neuznával výchovné a vzdělávací praktiky po stránce organizační, obsahové ani metodické a měl vážné výhrady k architektonickému a urbanistickému řešení škol. Jeho projekt nesledoval pouze ozdravení dětí na základě změny prostředí pro vyučování, ale zasahoval také do procesů a metod výchovné a vzdělávací práce – do vztahů dětí navzájem, vztahů dětí a učitele, postojů dětí k učení a získávání nových vědomostí a týkal se tak i pěstování základních vlastností a schopností. Neméně důležitým výchovným cílem bylo i působení na domácí prostředí a život rodin prostřednictvím dětí. Štorchův projekt byl tedy komplexním návrhem, jedním z mnoha, které se v tuzemsku i v zahraničí na počátku 20. století objevily.

5. Závěr

Dostupná literatura potvrdila výjimečnost Štorchova pedagogického myšlení, stejně tak i výsledky výzkumu. Jeho jméno je spojeno s několika lokalitami, které stále připomínají jeho reformní pedagogickou práci, osobní život a literární dílo. Osobní setkání s dotazovanými zase potvrdilo, že jeho osoba stále inspiruje i současnou generaci (výstavy, přednášky, kniha Dětská farma, způsob výuky). Na druhou stranu je třeba uvést, že množství zpracovaných zdrojů o jeho pedagogické činnosti není mnoho, a tak se do podvědomí veřejnosti dostal hlavně díky jeho vynikající literární činnosti. Ta v podstatě zastínila další výrazné stopy charakterizující jeho osobu. Věnoval se totiž i dalším aktivitám jako byla archeologie, skauting nebo zdravý životní styl. Všem těmto činnostem byl oddaný a jeho pojetí těchto aktivit bylo na tehdejší dobu nadčasové.

Štorchovo pedagogické působení začalo již za rakouského mocnářství. Monarchie se o modernizaci školství na území Čech, Moravy a Slovenska téměř nezajímala. Školství, tak jak jej převzala nová republika, bylo zaostávající a počet škol na našem území nebyl dostatečný, bylo tedy nutné zvýšit počet všech typů škol. Na základě těchto skutečností byl i Eduard Štorch aktivním členem hnutí reformní pedagogiky. Přes veškerou snahu narážel i v nových poměrech na přetrvávající byrokracii a nepochopení.

Jeho život byl opravdu téměř celý zasvěcen dětem. Šlo mu především o harmonický a všestranný rozvoj mladého člověka. Zmíněný hlavní cíl uvedl v život v pedagogickém pokusu nebo-li na Dětské farmě. Tato škola v přírodě, která trvala pouhých pár let, byla předchůdkyní dnešních, tzv. lesních školek nebo přírodních škol. Vzhledem k tomu, jak velké diskuze vyvolávají tyto alternativní typy školských zařízení, je až téměř neuvěřitelné, že jeho pokus se datuje již na začátek 20. století.

Nyní existuje pouze jedna monografie o životě Eduarda Štorcha. Vzhledem k jeho pedagogicky inspirativní činnosti by bylo žádoucí, aby i nynější studenti pedagogických oborů i samotní učitelé měli možnost a vlastní zájem dozvědět se o jeho osobě více.

6. Použitá literatura

KETNNER B. *Kdo byl Eduard Štorch?* Vlastním nákladem, tisk Tiskárny Havlíčkův Brod a.s., 2011. 2. vydání. ISBN 978-80-254-9879-8. 206 s.

KUBCOVÁ Š. *Eduard Štorch jako inspirátor*. Informatorium 3 – 8: časopis pro výchovu dětí od 3 – 8 let v mateřských školách a školních družinách. Praha: Portál, 2006, 13(7), 18. ISSN 1210-7506.

MAŇÁK J. a kol. *Slovník pedagogické metodologie*. Masarykova univerzita v Brně. 2005. 1. vydání. ISBN 80-210-3802-0. 134 s.

MORKES F. *Od výletů ke školám v přírodě*. Informatorium 3 – 8: časopis pro výchovu dětí od 3 – 8 let v mateřských školách a školních družinách. Praha: Portál, 2007, 14(6), 16. ISSN 1210-7506.

PRŮCHA J. a kol. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. 1. Vydání. 292 s. ISBN 80-7178-029-4

RÝDL K. *Alternativní pedagogické hnutí v současné společnosti*. Brno: Marek Zeman, 1994. 1. vydání. ISBN 80-900035-8-3. 264 s.

RÝDL K. *Eduard Štorch – český průkopník moderní zážitkové pedagogiky?* Lüneburg: Erlebnispädagogik, 1999. 1. vydání. ISBN 3-89569-041-4. 23 s.

RÝDL K. *Učitelé – pokusníci, inspirace pro současnost, Sborník studentských prací*. Praha: Univerzita Karlova, 1997. 1. vydání. 70 s.

SÍGL M. *Eduard Štorch se dočkal v Lobči muzea*. Dostupné z <www.pozitivni-noviny.cz/cz/clanek-2010080045> [Citováno dne 19. 8. 2010]

SVOBODOVÁ J. *Eduard Štorch a zdravá škola*. Ratolest, 1997/98, 1-3.

ŠNOBR J. *O Eduardu Štorchovi*. Praha: Albatros, 1970. Brož. 16 s.

ŠTEFFLOVÁ J. Rebel s tváří bankovního úředníka: spisovatel, archeolog, pedagog - tím vším byl Eduard Štorch. *Učitel'ské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. Praha: Josef Král 1883-, 2014, 117(34), 14-16. ISSN 0139-5718.

ŠTORCH E. *Dětská farma: eubiotická reforma školy*. Praha: Dědictví Komenského, 1929. ISBN (Brož.).

VOJTKO T. *Štorchova snaha o reformu výuky dějepisu na počátku 20. století*. In: *Dějiny ve škole – škola v dějinách*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského (Praha, Česko), 2010, s. 39 – 43.

Obrazová dokumentace

Obrázek 1. Busta Eduarda Štorcha, Ostroměř.

Obrázek 2. Plánek Dětské farmy, Ostroměř.

Obrázek 3. Pražská soustava základního školství.

Obrázek 4. Exponáty vystavené v muzeu E. Štorcha a K. Zemana, Ostroměř.

Obrázek 5. Dobové fotografie pedagogického působení Eduarda Štorcha, Ostroměř.

Obrázek 6. Rodný dům, Ostroměř.

Obrázek 7. Původní pracovna Eduarda Štorcha, Lobeč.

Obrázek 8. Rodný list Eduarda Štorcha, Lobeč.

Obrázek 9. Letní sídlo manželů Štorchových, Lobeč.

Obrázek 10. Obálka s poštovní známkou znázorňující osobnost Eduarda Štorcha vydaná dne 4. dubna 2018, Lobeč.

Obrázek 11. Hrob manželů Štorchových, Lobeč.

Obrázek 12. Výstava Eduard Štorch, Bělá pod Bezdězem.

Obrázek 13. Štorchův osobní deník, Bělá pod Bezdězem.

Obrázek 14. Pozvánka na Podvečer s Eduardem Štorchem, knihovna PedF Uk, Praha.

7. Přílohy

Příloha I

Strukturovaný písemný rozhovor

Respondent: Mgr. Bohumil Kettner, autor knihy Kdo byl Eduard Štorch, ředitel FZŠ Pedf UK

Den: 1. 11. 2018

Otázky:

1. O knize Kdo byl Eduard Štorch – spisovatel B. Kettner

Jaký byl Váš podnět k napsání knihy o životě Eduarda Štorcha?

Jako mladý student jsem četl velmi rád dobrodružné knihy Eduarda Štorcha. Protože jsem studoval učitelství a dočetl jsem se, že i Eduard Štorch byl učitelem, začala mě jeho osoba blíže zajímat. Když jsem se dozvěděl, že vlastně nikde neexistuje dosud žádná jeho zpracovaná monografie, rozhodl jsem se věnovat se této výjimečné osobnosti v rámci své diplomové práce. Po jejím napsání a úspěšném obhájení mi bylo vedením fakulty a nakladatelstvím Albatros nabídnuto, zda bych nechtěl tuto diplomovou práci rozšířit a napsat ucelenou monografii. Souhlasil jsem a tím to začalo...

Z jakých zdrojů jste čerpal? Jak se Vám podařilo získat Štorchův osobní deník? Spolupracoval jste během psaní i s pamětníky Eduarda Štorcha?

Čerpal jsem z dostupné pozůstalosti Eduarda Štorcha, která byla uložena v pobočce Památníku národního písemnictví ve Starých Hradech-Libáni. Odcestoval jsem tam a vše podrobně studoval.

Protože materiálu bylo mnoho, nakonec jsem tam zůstal a bydlel – na hradě.

Získal jsem celou řadu zajímavých jmen, které jsem se snažil osobně navštívit a udělat si tak ucelený pohled na tohoto významného autora dětské literatury. Hovořil jsem s desítkami lidí, kteří byli buď pamětníky, nebo archeology, spisovateli, výtvarníky apod.

Osobní deník Eduarda Štorcha jsem získal od lidí jemu nejbližších, u kterých Eduard Štorch bydlel s manželkou v nejtěžších dobách svého života – v jeho závěru - v Praze 6. Mnohokrát jsem je navštívil a povídali jsme si o Štorchovi mnohdy celé dny.

Jak dlouho trvala práce na této knize?

Upřímně řečeno roky. Materiálu bylo tolik, že mi na to zdaleka nestačily jedny prázdniny (v té době jsem již učil), navíc jsem stále objevoval další a další, které mi znovu a znovu otevíraly nové pohledy.

Byla to práce velmi náročná, udělal jsem si vlastní podrobnou kartotéku, protože se jednalo o neskutečné množství dat a událostí. Ale podařilo se.

Jaká byla spolupráce s vydavatelstvím? Bylo více vydání?

Knihu vydalo v 1. vydání nakladatelství Albatros v roce 1986 – tedy 30 let po smrti Eduarda Štorcha. To nebyla náhoda. Eduard Štorch si přál, aby eventuální poznámky z jeho deníku vyšly až 30 let po je smrti. Jak víme, zemřel v roce 1956.

2. vydání knihy vyšlo v roce 2011.

Pro jaký typ čtenářů je kniha určena?

Knih je určena v podstatě všem, kteří by se chtěli dočíst něco bližšího o tomto výjimečném člověku. Mým záměrem bylo, aby si každý čtenář sám odpověděl na otázku, zda byl Eduard Štorch víc spisovatelem, učitelem nebo archeologem. Proto ten zvolený název KDO BYL EDUARD ŠTORCH.

Na jakých místech je možné knihu koupit?

Řada knihkupectví má vyprodáno, nejsnazší je objednat přímo u mě na mailu boket@seznam.cz.

Jinak má i řada knihoven.

Měla kniha očekávaný ohlas/bylo více vydání?

Domnívám se, že ano. Svědčí o tom řada děkovných dopisů – zejména těch starších, kterým je postava Eduarda Štorcha přece jenom trochu bližší. Vydání byla dvě a myslím si, že i těm mladým – zejména budoucím učitelům - by mohla hodně co říct. V posledních letech například MČ Praha 8 knihou odměňuje nejlepší učitele své městské části.

2. Názor na Eduarda Štorcha – B. Kettner jako ředitel

Vím, že tenkrát byla přece jenom trochu jiná doba, mnohé se změnilo. Ale Eduard Štorch byl člověk pokrokový, nesmírně citlivý, byl velmi empatický a snažil se maximálně pomoci slabším. V tom jsme si hodně podobní.

Na druhou stranu je třeba přiznat, že byl ale veliký puntičkář, mnohdy ironický, zarputilý, umíněný – ale to vždy, když se snažil cokoli smysluplného prosadit a narážel na byrokratická nepochopení.

Jako učitel se snažil dělat pro děti opravdu maximum – moc si přál, aby se děti mohly učit venku (zejména ty městské), založil Dětskou farmu.

Nikdy se nevzdával – i v tom vidím vzájemnou podobu.

V čem byl podle Vás pedagog Štorch ve své době pokrokový?

Především v tom, že chtěl učit jinak – pro děti přitažlivěji, než bylo zvykem. Chtěl, aby učitel byl pro děti nejen učitelem, ale i jakýmsi respektovaným kamarádem, aby si uměl s dětmi i hrát. Naprosto pokroková byla jeho Dětská farma na Libeňském

ostrově, kde si vlastními silami vybudovali chatku, učili se obdělávat půdu a pěstovat zeleninu – ale učili se i matematiku v přírodě.

Je možné aplikovat Štorchovy metody práce s dětmi i do současné výuky?

Pokud ano, uveďte konkrétní případ(y) ve Vaší škole.

Určitě a tím, jak se doba změnila, domnívám se, že řada učitelů už přistupuje k dětem jinak než v polovině 20. století. Na naší škole jsme nazvali vzdělávací program ŠKOLA POHODY. Chceme, aby se zde všechny děti – nadané, méně nadané i nenadané – cítily dobře. A důležitý je právě přístup učitele. Navíc řada tříd se svými vyučujícími vyjíždí pravidelně každým rokem na ozdravné pobyty, kde vyučování probíhá v jiném prostředí, mnohdy venku.

Na naší škole jsme zakoupili lavičky a při pěkném počasí mají učitelé možnost některou výuku absolvovat venku. Nyní zvažujeme možnost zavedení tzv. Venkovní učebny.

Venkovní učebna – prosím, popište, za jakým účelem byla na Vaší škole vytvořena, jak funguje, přináší žákům i učitelům něco nového atd...

Zatím jsme realizovali pouze 1. část – a sice VENKOVNÍ UČEBNU na lavičkách, kde lze uskutečňovat výuku pouze při pěkném počasí. Nyní ale rozpracováváme projekt na vytvoření zastřešené VENKOVNÍ UČEBNY, věřím, že se nám to podaří. Vše konzultujeme s dětmi, kterým především by měla učebna sloužit. Práce v této učebně je úplně jiná – děti i učitelé jsou si blíží. Ve všech směrech.

Je osobnost Eduarda Štorcha pro dnešní pedagogy příkladem?

Pokud ano, uveďte, v jakých oblastech se mohou dnešní učitelé inspirovat.

Měla by být. Hlavní inspirací by měla být chuť dělat pro děti něco navíc – a to i mimo vyučovací hodiny. Inspirací by mělo být Štorchovo motto „NIKDY SE NEZVZDÁVEJ“. Samozřejmě ideální by bylo převzít jeho důslednost, pečlivost, odhodlanost a lásku ke své profesi.

Je nutno ale připomenout, že dnešní učitelé a zejména ředitelé škol jsou naprosto zahlceni administrativou, těch statistik, výkazů, rozpočtů apod. je neskutečně moc.

Existovaly podle Vás i slabé stránky Eduarda Štorcha nebo konkrétní pedagogická činnost, se kterou se neztotožňujete?

Co se týká pedagogické činnosti, po prostudování veškerých mnou dostupných materiálů, nemohu napsat, že bych s něčím nesouhlasil. Možná se snažil řadu věcí prosadit netakticky, s tzv. "hurá" efektem, což se ne vždy podařilo - a bylo to někdy ke škodě věci.

Ale s jeho pedagogickými názory v drtivé většině souhlasím.

A slabá stránka? Možná ta umíněnost, někdy neochota k diskuzi, prchlivost... Dokázal řadu lidí naštvat. Ale i Eduard Štorch byl člověk se vším všudy. A byl to veliký člověk.

Příloha II

Strukturovaný písemný rozhovor

Respondent: pan Mgr. Filip Krásný, archeolog a autor výstavy 140 let Eduarda Štorcha, muzeum Podbezdězí, Bělá pod Bezdězem

Den: 12. 11. 2018

Otázky

1. O výstavě:

Co Vás inspirovalo k vytvoření této výstavy (důvod)?

Důvodem byla dvě významná výročí. V první řadě uplynulo 140 let od spisovatelova narození. Druhé výročí bylo ještě kulatější, totiž 100 let od prvního vydání světoznámého románu z pravěku pod názvem Lovci mamutů.

Jak dlouho trvala realizace/příprava? Kdo se na ní podílel?

Důkladné seznamování s prameny a především všemi Štorchovými romány trvalo zhruba půl roku. Během této doby také dozrál ideový koncept výstavy a podařilo se sehnat zamýšlený soubor exponátů. Kurátorem výstavy byl respondent, za pomoc

je potřeba poděkovat zapůjčitelům části exponátů a realizačnímu týmu kolegů z Muzea Mladoboleslava a Muzea Podbezdězí.

Kde nebo od koho byly získány materiály (Štorchovy osobní předměty)?

Část exponátů (především knihy a bibliofilská vydání Štorchových románů) pochází ze soukromé sbírky respondentů. Bezesporu nejzajímavější exponát – Štorchův deník z let 1919 – 1953- laskavě zapůjčil pan Bohumil Kettner, autor knihy Kdo byl Eduard Štorch. Přímo pro výstavu vznikly také pazourkové repliky kamenných nástrojů z doby lovců mamutů, a to v dílně známého „flintera“ pana Petra Zítky.

Pro koho byla výstava určena?

Výstava byla koncipována v duchu Štorchova pedagogického odkazu jako naučná a zároveň zábavná. Pro starší návštěvníky byly určeny tabule s informacemi, fotkami a obrázky, pro děti „pravěká dílnička“ a také příběh Lovců mamutů v malované podobě od paní Lucie Seifertové, která je známá především jako autorka projektu Dějiny udatného českého národa. Děti na výstavě také hledaly správnou odpověď na soutěžní otázku. Odměnou byl skutečný pazourek, který obdržely při odchodu z muzea.

Splnila výstava očekávání /množství návštěvníků?

Můžeme říct, že očekávání byla předčena. Ukázalo se totiž, že na Štorchovo výročí se malinko pozapomělo, takže od dubna (Štorch se narodil 10. 4. 1878) výstavu začala vyhledávat i média, která také chtěla Štorcha připomenout. To přirozeně navýšilo zájem široké veřejnosti, takže nakonec byla výstava o dva měsíce prodloužena. V rámci oslav výročí proběhla také exkurze Po stopách Eduarda Štorcha; i ta vzbudila širší ohlas.

Eduard Štorch je významná osobnost Vašeho regionu. Lze očekávat v budoucnu i další projekty spojené s jeho osobou?

Ano, v příštím roce budeme Štorcha připomínat v Muzeu Mladoboleslava v rámci projektu Boleslavsko inspiruje. Připravuji také přednášku o spisovatelově životě a díle.

2. O Eduardu Štorchovi:

Jaký je Váš osobní postoj k osobnosti Eduarda Štorcha?

Musím říci, že po právě ukončené výstavě velmi vřelý. Štorcha totiž všichni od dětství tak nějak známe, nebo spíše máme jen takový pocit. Opravdu známe spíše jeho díla, on sám jako osobnost zůstává zahalen tajemstvím. Výstava ve mě vzbudila o Štrocha hlubší zájem a velmi mě inspirovalo jeho nadčasové pojetí vzdělávání dětí, mládeže a vlastně i dospělých.

Jakým způsobem, dle Vašeho názoru, může Štorchovo pokrokové myšlení v jeho době obohatit i dnešní generaci (dětí, učitelů)?

Štorch vyučoval nejraději v přírodě, historii a prehistorii vykládal přímo na archeologických lokalitách. Nesnášel biflování v lavicích a veřejně kritizoval poměry v tehdejším školství. Dokonce založil tzv. Dětskou farmu, místo, kam děti dobrovolně docházely ve volném čase. Pod Štorchovým vedením si zde samy vybudovaly zázemí, probíhala zde výuka, sport a hry. To se však nelíbilo vyšším místům, které projektu házelo klacky pod nohy, až byl nakonec nadčasový projekt Dětské farmy proti Štorchově vůli ukončen. Dle mého názoru se bohužel současné české školství od předválečných dob posunulo jen nepatrně. Přál bych nám všem více Eduardů Štorchů.

Je možné aplikovat Štorchovy pedagogické postupy i do dnešní výuky např. přírodovědných předmětů? Mohou si vzít dnešní pedagogové z jeho osobnosti příklad? A konkrétně v čem?

Jednoznačně v pojetí vzdělávání formou prožitku (v tomto duchu se ostatně nesla také již zmíněná exkurze). A také vlastně v samotné osobě Štrocha jako učitele, kterého děti milovaly a zároveň si ho vážily a chovaly k němu patřičný respekt. Eduard Štroch zkrátka a v nejlepší významu slova uměl naučit – výkladem nad archeologickou sondou, praktickou ukázkou pravěké dovednosti, vycházkou na hrad či do přírody.

Příloha III

Strukturovaný písemný rozhovor

Respondent: Mgr. Daniel Pražák, spoluautor e-verze knihy Dětská farma

Den: 21. 6. 2018

Otázky:

Kdo je autorem projektu elektronické verze knihy Dětská farma od spisovatele Eduarda Štorcha?

„Ota Svátek a Daniel Pražák“

**Jak vznikl nápad vytvořit e-verzi Dětské farmy? Ze kterých zdrojů bylo čerpáno?
S kým bylo spolupracováno?**

Jak dlouhá doba byla od myšlenky k realizaci?

Za jakým účelem vznikla?

Jaký je její obsah, počet stránek, ilustrace, fotografie?

Jak byla řešena autorská práva?

„Město Hořice bezplatně poskytlo práva na dva roky.“

Elektronická verze – kde je pro zájemce k dispozici, pro koho je určena?

„www.otevreno.org, pro každého, koho zajímá vzdělávání, alternativy, Štorch, výchova.“

Sponzoři projektu?

„Pedf UK přispěla formou studentského vědeckého grantu na digitalizaci, město Hořice zdarma poskytlo licenci a zaplatilo právní firmě za tvorbu smlouvy.“

Budoucnost projektu e-verze knihy?

„Máme 2 roky práva na šíření digitální verze.“

Bude propagována ve školách, knihovnách a podobně?

„Zatím je propagována v rámci vzdělávacích médií (řízení školy, magazín perpetuum, rodiče vítáni), k představení byla udělaná tamta událost.“

Moje tipy na webové stránky týkající se e-verze knihy Dětská farma:

<https://perpetuum.cz/2018/06/storchova-kniha-o-pedagogice-z-roku-1929-ozila-a-to-diky-gymnazistovi-a-vysokoskolakovi/>

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10116288835-z-metropole/218411058230015/obsah/613421-eduard-storch>

<http://otevreno.org/ozivujeme-zapomenute-pedagogicke-dilo-eduarda-storcha/>

<http://www.inovativnivzdelavani.cz/eduard-storch-detska-farma-1929/>

Příloha IV

Interview (rozhovor)

Respondent: Věra Štejnarová, průvodkyně v muzeu

Den: 3. 8. 2018

Místo: Muzeum Eduarda Štorcha a Karla Zemana, Ostroměř

Otázky a odpovědi:

Jak se jmenujete?

„Věra Štejnarová“

Paní Věra Štejnarová je pamětnicí Eduarda Štorcha a já bych ráda zjistila pár informací o tom, jak si ho pamatuje. Kolik Vám bylo vlastně let?

„Asi dvanáct, já jsem bydlela u Javoroky, a on tam tudy chodil, ale my vždycky když jsme ho viděli, tak jsme utekli. Protože jsme se báli, že nás bude učit. Snad nebyl zlej, nevím, ale my jsme se ho báli.

Kolik mu tak mohlo v té době být let, nevíte?

„Nevím, to už si nepamatuju, když jsme tam u Javoroky seděli a on šel kolem, tak jsme zmizeli.

A on tam bydlel se svojí rodinou, u té říčky?

„U té vodárny, tam bydlel.

Měl tam tehdy ještě sourozence?

„Ne, nikoho.“

Takže on tam bydlel sám?

„Bydlel s manželkou. A on vlastně učil vůbec ne tady v Ostroměři, ale spíš tak jako v Praze a na to se dostal do tý Lobče. Já jsem tam byla se starostou a muzeum tam mají krásný.

A nic víc si už nepamatuje, co se o něm říkalo?

„Ne, já jenom tohle si pamatuju, že chodil kolem tý Javoroky a říkali jsme si vždycky: honem Štorch de, utečme a tak jsme utekli.

A Vy jste jaký ročník, jestli se mohu zeptat? Kdy jste se narodila?

„1933, já jsem stará paní.“

Jak dlouho tady vedete muzeum?

„ Asi 12 – 15 roků, možná i víc, já už nevím“

Ted' se konala rekonstrukce tohoto muzea?

„Oni dělali topení, máme nová kamna, dělali fasádu, zateplovali.“

Já bych se Vás jenom ještě zeptala, tahle busta je odkud?

„To Vám ještě něco povím, tendle Štorch (ukazuje na bustu v muzeu), ten je pravej mosaznej, ale ještě jeden byl tady v tomhle oválu, jenže toho ukradli. V pravý poledne přišli a měli ho zabalenýho v nějakým papíru, hadru, no a nenašli ho. Pak chtěli vzít tohohle a já říkám ne toho Vám nedám.

A ještě se zeptám – ten stůl a ta skříň je z toho domu od Javorky?

„No, to je odtamtud’, ale bylo to na obecním úřadě, takže to odsud dali sem.“

Takže jeho pozůstalost je nyní tady v muzeu?

„No, ale je to opravený všechno, tak je to pěkný.

Takže tam je i jeho kalamář?

„Ano a to si představte, že jsme tady měli vystaveny i knížky Štorcha, no a já jak zajdu za roh, tak tady nevidím, že jo, a někdo je ukrad. Tak jsme to všechno schovali.

Ale máte tady spousty jeho knížek.

„Máme, ale tady nejsou jeho knížky (ukazuje konkrétní místo v knihovně), to chtěla paní vedoucí vyhodit, tak jsme to tam dali. Jinak tady jsou jeho knížky hodně, ale jak říkám, tady jsme je měli na stole a byli pryč. “

Děkujeme moc za rozhovor s pamětnicí Eduarda Štorcha,

„No tak, já Zemana (myslí druhého rodáka Karla Zemana) nepamatuju, to Vám můžu říct.

Oni se znali tady odsud?

„Oni se ani neznali Zeman se Štorchem, ti se poznali prej až v Praze.

PŘÍLOHA V

Interwiev (rozhovor)

Respondent: Vlasta Špitáníková, průvodkyně v muzeu

Den: 24. 8. 2018

Místo: muzeum Eduarda Štorcha, Lobeč

Zeptám se paní Špitáníkové, jestli tady v Lobči nejsou nějakí pamětníci, kteří by si pamatovali Eduarda štorcha, protože jsem se dívala, že tady vidíme dopisy bývalých žáků. Většinou jsou to žáci z Lobče. Takže jak to je?

„Tady místní starosta pan Šimonek, když to přijde, tak říká, že si na Eduarda Štorcha pamatuje, že ho vlastně zná, takovýdeho krásnýho dědu, my ho tady máme na fotce a vlastně si myslím, že kdyby někdo něco měl vědět, tak pan Šimonek, protože byli vlastně i spřízněné rodiny, navštěvovali se a byli přátelé. Oni potom bydleli, vlastně jeho rodina u Edy Štorcha v chalupě.

V té chalupě, to myslíte v té chatě, která tady je?

„Ano.“

Zároveň jste mi říkala, že minulý rok zde byla taky nějaká návštěva?

„Minulý rok zde byla paní, která tvrdila, že sem chodila do školy, že si sice na Eduarda Štorcha už moc nepamatuje, že byla moc malá, ale její bratr, že jí vlastně vyprávěl, že sem Eduard vždycky vlítnul, vždycky tady udělal rozruch a že třeba vzal děti ven do přírody a že jim rád vlastně vysvětloval věci v přírodě, vlastně je učil venku. Na co budou sedět v lavici ve třídě, když tady je přírody dost a chtěl, aby si děti na to šáhly, aby viděly to, co by je mělo zajímat a co na to koukat na papíře, když opravdu tady si třeba lípu můžu prohlídnout, můžu si prohlídnout další věci a nemusím sedět jenom ve třídě. A bylo zajímavý i to, že i ta paní se zmínila o tom, že Eduard Štorch do tady té školy nakoupil i lyže. Že vlastně sem nakoupil lyže, aby opravdu ty děti mohli jet na nějakéj ten lyžařskej výcvik, aby si to mohly užít vlastně na těch horách. A co ještě mi řekla, to mě docela pobavilo, že třeba byl „zloděj dětí“. Že opravdu rád

kradl děti, že když tady vlastně zvorali pole tam, kde se nacházejí pazourky, (dodneška se tam chodí pazourkovat), třeba přišel před školu a řekl dětem, že se mají domů převlíknout a že mají jít na pole sbírat pazourky. Vlastně ve škole ten den nikdo nebyl. Takže to byl i takový narušitel tady té školy. A chodil sem rád předčítat svoji knížku, třeba tu Minehavu a další knížky a rozdával i knížky dětem, aby si opravdu mohly přečíst nějaký ten jeho příběh.

Já se zeptám, on tady vlastně nikdy neučil?

„Neučil“.

Ale přesto sem dojížděl docela často, ale posléze ke konci života tu chatu předal sestře (míněno sestru manželky Boženy Štorchové)?

„On měl bratra, ale ten nevím, jak to bylo, ale co jsem se tak nějak dočetla, vlastně ona mu ta chalupa měla být údajně i zabavena kvůli těm politickým článkům. Takže vlastně i půlka toho baráku v Praze mu byla také zabavena.“

Ano, on vždy bojoval o svou existenci, kde žít, kde učit. Já vím, že tady máte sběr těch pazourků. Ještě stále se to koná?

„Ano, ještě stále, většinou to bývá v září nebo v říjnu podle počasí a podle toho, jak nám to dovolí ti zemědělci. Takže vždycky se to dává na facebook nebo na stránky, že to probíhá. Začíná to třeba kolem poledne a pak se vyhlásí vítěz toho pazourkování.“

Jasně, či- li kdybych se chtěla zúčastnit..?

„Můžete nechat kontakt, není problém, zašleme Vám třeba sms nebo email a dostanete pozvánku.“

A je to takové tradiční, sejdou se tam lidé?

„Sejdou se docela, vloni se sešlo docela dost. Sice bylo zvoleno zrovna takové špatné datum, bylo zrovna na Mělníku vinobraní, ale teď hrozně chtěj, ten Eduard Štorch stále láká docela hodně těch lidí“

Tady je jeho hrob. I jeho chata, ale nevím, zda tam někdo nyní je nebo není?

„To zase bych se obrátila možná na pana starostu, protože tam bydlí jeho sestra.“

Dobře tak to je všechno, nevím, zda ještě něco máte,co by bylo zajímavé ...?

„ Mě už momentálně nic nenapadá“

Děkuji za rozhovor.